

Cronica istorică a Almăjului

după preot. Coriolan Buracu

.....
Materialul nu este complet și se vor fi strecurat și erori. Aș fi foarte mulțumit pentru orice completare și rectificare de date, ceea ce ar fi numai în folosul cauzei.

Adresez un apel călduros către toți prietenii regiunea noastră și în primul rând către fiii Almăjului, să cerceteze, cu toată dragostea, arhive, cărți și diferite publicațiuni pentru întregirea lor.

Nădăjduiesc, că se va găsi o pană măiastră, care să scrie istoria Almăjului.

Făgăraș, 6 decembrie 1939.

Bibliografie

Fr. Griselini: „Istoria Banatului Severin”

Dr. Gh. Popovici: „Istoria Românilor Bănățeni”

Patriciu Dragalina: „Istoria Banatului Severin”

Protopop N. Stoica de Hațeg: „Cronica” (Manuscris)

Pesty Frigyes : „Istoria Banatului Severin”

Szentklaray Jenő: „100 ani din istoria Ungariei de Sud”

Dr. Barati Lajos: „Adattar”

Nic. Tincu Velea: „Istorieoară bisericească politico-națională”

I.Papiu Ilarian: „Magazin istoric pentru Dacia”

Treboniu Laurian: „Temișana”

Iosif Bălan: „Numiri de localități”

Iuliu Vuia: „Districtus Valahorum”

B.P.Hajdeu: „Magnum Etimologicum Romanae”

Dr. I. Sârbu: „Legăturile diplomatice ale lui Matei Vodă Basarab”

„ : „Istoria lui Mihai Vodă Viteazul”

Andrei Chidiu și Iosif Bălan: „Monografia orașului Caransebeș”

Gr.Popiți: „Date și documente bănățene 1828 – 1887”

Dr. P.Nemoian: „Bănatu-i fruncea”

„ Ș „Prima Alba – Iulie”

Pr. C. Buracu: „Muzeul N.Cena în Băile Herculane și Cronica Mehadia”

„ : „Din istoria Banatului Severin”

„ : „Din trecutul Almăjului și Rudăriei”

Numirea „Almăj” derivă din limba slavă veche și înseamnă „Țara dealurilor”, „Țara colinelor”. Orice altă explicație pare a fi tendențioasă. (I. Bălan).

Date istorice, bazate pe documente, ne lipsesc, cu privire la epoca veche, dar sunt urme de așezări omenești preistorice, ce se văd până azi. Cioburi de vase de lut arse; unelte de bronz, găsite în comunele Prigor pe locul numit „Scoc”, la Bănia pe locul numit „Cetate” și între comune Gârbovăț și Dalboșeț.

Din epoca romană avem la Prigor, la ieșirea din sat, pe locul numit „Ogei”, unde la 1922 s-a găsit o piatră cu inscripție romană, păstrată în „Muzeul Almăjului”¹ din Bozovici; precum și blocuri de piatră cioplită. La Prilipeți, pe locul numit „Comoară”, s-au găsit monede romane și sarcofage la Bozovici, pe locul cimitirului rom. catolic; la Gârbovăți pe locul numit „Dragomireana” s-a găsit o piatră romană funerară, păstrată în Muzeul liceului „Traian Doda”². Monede romane s-au găsit și la Rudăria, Bănia, Dalboșeți, pe Valea Bârzuului, etc. Multe din piesele găsite sunt la muzeele arheologice din Viena, Budapesta, Lugoj, Vîrșeți și Timișoara.

Cea mai veche pomenire de Almăj se face în actele regiunilor Ungariei; care recunosc și afirmă drepturile districtelor sau „cnezatelor” valahe din sudul Banatului.

Astfel sunt pomenite moșii cu castele, cele mai multe în formă primitivă și câteva în formă solidă, care au rezistat, în bună stare, până la anul 1520. Se amintește în acte că la 1552 în Almăj erau „multe castele vechi și dărâmate”.

Familiiile nobililor, cu moșii în Almăj, și-au avut locuințele lor. Clădiri solide trebuie că a avut familia Gârlișteanul, pe o colină mai ridicată între Rudăria și Bănia pe locul numit „Cetate”. În hotarul comunei Gârboți, pe locul numit „Dragomireana” a fost un castel; la Bozovici, pe locul cimitirului catolic, pe dealul dintre Prigor și Borlovenii vechi.

La districtul Almăjului au aparținut următoarele localități, amintite în documente: Rudăria, Gârliște și Gârlești, Rustnic, Prilipeți, Herneac, Margine, Săliște, Bozovici, Lăpușnic, Lighidia, Prevelați, Cosgia, Zugradia, Padeș, Tîrgoviște, Prigor, Putna, Gîrboți, Șopot, Lăpușnic, Dalboșeți, Moceriș, Tăria, Sălin, Ibălcina, Ialșanița, Tisovița, Miniș, Mendriș, Jidovin, Dombrovița.

De primul nobil român – almăjan, se face amintire la 1241, când se pomenește Iacob Gârlișteanul, ca Ban de Jaița (Bosnia) (Pesty Fr.).

În 1241 – 43, tătarii distrug Ungaria. Regele Bela al IV-lea (1235 – 1270), reîntorcându-se din Dalmația, trece prin Almăj la Mehadia, unde ține o adunare cu toți nobilii și cnezii districtelor românești din Almăj și Mehadia (Pesty Fr.). Iar în 1268, almăjenii iau parte, sub conducerea cnezilor lor, în războiul contra bizantinilor. În 1330, luptă

¹Muzeul este organizat în 1929 de păr. C. Buracu

² Dăruiată de păr. Nicolae Novacovici din Gârboți

în rândurile lui Alexandru Basarab, Voievodul Țării Românești, în cheia Mehadii, la fântâna (Posada) unde distrug oastea lui Carol Robert, regele Ungariei (P.Drăgălina), (localizare fantezistă n.n.) și în 1348, iau parte în expediția regelui Ludovic cel Mare al Ungariei, contra Italiei.

Pe timpul domniei regelui Ludovic cel Mare (1342 – 82) și biserica ortodoxă din districtul românesc Almăj este supusă la cele mai mari prigoane, preoții ortodocși fiind alungați din sate, iar cnezilor și nobililor li s-a interzis de a ține preoți „schismatici”, fiind amenințați cu confiscarea averilor și obligați a-și boteza copiii numai de către preoții rom. catolici.

În 1370, se pomenește în documente „Villa Almas”. Iar în 1387 Banul Severinului, Ștefan de Loșonți, dăruiește românului Petru, fiul cnezului Des, o moșie în districtul „Halmăjului”. În 1402, proprietarii moșiei din „Sălin”, lângă Prigor, sunt fiii lui Dănilă de Tămășeț.

- 1410, iunie 16, se reînnoiește donațiunea moșiei Rudăria, numită și Gârliște, lui Ștefan fiul lui Sebastian, nobil de Gârliște.

- 1428, nov. 18 – 19, regele Sigismund al Ungariei (1387 – 1437), după înfrângerea la Golumbați, ține în Mehadia o adunare cu nobilii și cnezii din districtele învecinate, între care și cei din Almăj punându-se între altele capăt și conflictului dintre nobilii și cnezii districtului Mehadia cu Andrei și Vladislav, fii nobilului Almăjanu.

La această adunare cnezii: Radu, Raia și Dobre au atacat pe Tămășel cu privire la dreptul de proprietate asupra „Sălinului” și „Iabălcinei” lângă Prigor (Pesty Fr.).

Regele Sigismund reînnoiește ordinul lui Ludovic cu privire la ortodocși, adăugând și următoarele dispozițiuni: să se despoaie toți nobilii și cnezii, care țin pe moșiile lor preoți ortodocși; să li se confiște proprietatea și să se expulzeze din țară. Căsătoria între ortodocși și catolici e oprită, dar este admisă când ortodoxul trece la religie catolică. Nobilii, cnezii și țărani își vor pierde moșiile și proprietățile, dacă nu-și vor boteza copiii în legea catolică. Preoților ortodocși, care vor boteza vreun copil în legea ortodoxă, li se confiscă averea. Aceste dispozițiuni draconice priveau și pe almăjeni.

- 1430, Nicolae Radovits, Ban de Severin și căpetenia cavalerilor teutoni din T.Severin, a stat câtva timp și în „cetatea Almăj”, unde a chemat la judecată pe nobilii și cnezii districtului. Aceștia nu au dat ascultare acestui ordin, ci au înaintat jalbă regelui (P. Drăgălina).

- iulie 18, Radovits provoacă pe Emeric Himfy de Remetea, să restituie lui Dionisie din Almăj, 33 oi, pe care le-a luat pe cale nedreaptă.

-1437, Halmas se numește cetate regească (I.Vuia).

-1439 se amintește nobilul Gheorghe de Mocerîș.

În veacul al XV-lea, în Almăj era proprietară și familia Himfy, care porni proces în contra cnezilor din Almăj pe motiv că i-au devastat moșia din satul „Cozia” (?).

-1417, Ion Corvinul reînnoiește donațiunea moșiilor din „Sălin” și „Iabălcina”, lui Vasile Tămășel.

-1452 joi, după botezul Domnului, se întrunesc la Caransebeș nobilii și cnezii din districtele românești, sub prezidiul lui Ion Corvinul. Printre cei care au luat parte sunt amintiți și următorii almăjeni: Ioan de Siliște, Plaj de Gârliște și Ioan fiul lui Dragomir și nobilul de Margine.

-1456, almăjenii luptă sub zidurile Belgradului.

-1484, regele Matei Corvinul donează nobilului Iacob Gârlișteanu din Rudăria, moșia numită Gârliște sau Gârlești și următoarele moșii cu sate: Gârliște, Ialșanița, Rudăria, Rustic, Prilipeți, Herniac, Margine și Siliște, toate din districtul Almăjului. Predarea acestor moșii s-a făcut la 25 aprilie. Ca vecini, cu moșiile acestea se amintesc: George de Tesovița, Ștefan de Mocerîș, Vasile de Bănia și Lazăr de Bozovici, care era în grația regelui și a fost vice-ban la 1484 – 85 și 1489. Acest Lazăr avea și 2 fii: pe Gavrilă și Mihai vice-ban 1492 – 94, care purtară și titlul de noblețe „Almăjanu”.

Ca proprietar în Rudăria se amintește și Chiriac Nicolae, fratele lui Iacob Gârlișteanu. Presupunem că numele de familie al acestei mari familii de nobilii a fost Chiriac și că acest Chiriac Nicolae a rămas ortodox – deci fără titlu de noblețe, nu ca frații săi, care – desigur – că au trecut la catolici.

-1487, mai 8. Regele Matia scutește pe Iacob Gârlișteanu, Ban de Severin (1495 – 1508), și pe urmașii săi de orice impozit, drept recunoștință pentru serviciile aduse în luptele contra turcilor.

-1489, martie 16, vice-banul, nobilul Lazăr Almăjanu (1484 – 89) eliberează lui George Găman un act de judecată.

-1492, almăjenii iau parte la războiul contra turcilor, în Peninsula balcanică.

-1501, luptă sub comanda Banului Iacob Gârlișteanu, la Cladova, Vidin și Nicopole.

-1526, august 29 luptă sub comanda lui Iacob, fiul Banului Iacob Gârlișteanu, la Mohaci, unde acesta căzu în luptă.

După această luptă dezastruoasă pentru Ungaria, districtele românești fac parte din Banatul Severinului de dincoace de Carpați, cu sediul la Caransebeș, Lugoj și uneori și la Mehadia, sub ascultarea principilor Ardealului. (Pesty Fr.).

-1527, un călăreț de ai lui Ioan Zapolia, domnul Ardealului și al părților muntoase din Banat, s-a pus în fruntea unei cete de peste 5000 de oameni și sub numele de „Țar Iova”, „Craiu Iovan”, a început să jefuiască prin Almăj și alte părți. Cetatea lui trebuie să fi fost dealul, ce se numește până azi „Țerova”, între Borlovenii – noi și Pârvova. (T.Velea).

-1540, Varvara, soția lui Ștefan Simeon, moștenitoarea proprietarului nobil Mihai Ciorna din Lăpușnic, dăruiește această proprietate lui Matei Dorca din Caransebeș. (Pesty Fr.).

(Ca întemeietor al satului „Vegenia”, transformat cu vremea în orașul Vârșeț, se arată de către o tradiție româno-sârbă a fi un păcurar din Rudăria. La temelia vechii biserici din Vârșeț, s-ar fi așezat piatra de marmură adusă de acest cioban din Rudăria, pe care o folosea drept căpătâi). (Tincu Velea).

-1550, Dorotea, fiica almăjanului George Gurban și văduva lui Vădoi Iacob, - care avea 4 copii, pe: Pătru, Mihai, Adam și Pavel - cedează proprietățile sale din Prigor, Ravna(?), Sălui și Padeș, surorii sale Ana, măritată după nobilul George Prigoreanu, castelan de Caransebeș, fiu al lui Bena nobil de Prigor și Caransebeș. O parte din această moșie era ipotecată lui Mihai Mezei din Caransebeș, devenit proprietar în Prigor și de la care se păstrează până azi numirea unor dealuri dintre Prigor și Putna. (Pesty Fr.).

-1551 iulie 21, regiunea celor 8 districte românești, printre care și Almăjul, trec, pentru prima dată, sub stăpânirea Habsburgilor, dar numai pe scurt timp. (Szentklaray).

-1552, Almăjul ajunge sub administrația turcească, în frunte cu un bei, sau zapciu, iar în fruntea fiecărui sat un sărdar. Ocupația turcă a fost de scurtă durată. În acest an veniră câteva familii din Oltenia.³

-1555, se amintesc satele: Bozovici cu proprietari: Lazăr Gavrilă din familia lui Lazăr Almăjanu fost vice ban, Lățug, Vaida Ștefan nobil de Caransebeș și Ioan Vaida, ambii castelani. Lăpușnic, Miniș, Lighidia, Prevalați, Zagradia, Tinco, Padeș, Târgoviște, Mendriș, Titovița și Jidovin sunt proprietăți ale celor amintiți, afară de Târgoviște, care era proprietatea lui Bicos Vasile și Lățug Petru, proprietari și ai Lăpușnicului. Lățug era înrudit cu nobilul Ion Pribeagul, numit și Banul. (Pesty Fr.).

-1566, se pornește un proces de moștenire între membrii familiei Gârlișteanu, care se termină la 1598 prin sentința dată de principele Sigismund Bathori, în înțelesul căruia, ca proprietari ai moșiilor din Almăj, rămân: Ștefan fiul lui Petru Gârleșteanu, nepotul lui Gavrilă, Ioan și Nicolae fiii lui Gavrilă Gârlișteanu; iar surorile, respectiv verișoarele, sunt despăgubite în bani și cu moșii din alte regiuni, pe care le mai avea familia Gârleșteanilor, la Teregova, Caransebeș, etc. Ombozi George, un nepot al Banului Iacob Gârleșteanu (1495 – 1508), care pornise acest proces în contra descendenților lui Gavrilă Gârleșteanu, nefiind mulțumit cu această sentință, încearcă să-și apere drepturile sale revendicate cu privire la moșiile din Almăj - cu arma în mână, conform uzului vechi.

În cursul dezbaterilor acestui proces în una din sentințele aduse la 10 dec. 1569 se amintește „Gerlisthye alias Ruderia” și „Garlistha iam alias Ruderia dicta”.

-1576, se amintește ca proprietar, la Bozovici, Basaraba Francisc castelan de Caransebeș și vice-ban. Era vice-ban deodată cu George de Gârliște. La 1581 – 82 Basaraba este vice-ban concomitent cu Vaida Bonaventura – și acesta proprietar în Almăj, fiind înrudit, prin căsătorie, cu familia Gârlișteanu. Soția acestuia, Elisabeta, era fiica lui Gavrilă și soră cu George și Petru Gârleșteanu. La 1583 vice-ban este singur Basarab Francisc.

-1577, proces de moștenire pentru moșia Putnei, între Ecaterina soția lui George Găman, subprefect în Caransebeș și fiii Bertei Gașpar. 1585, Stepan Ștefan este amintit ca proprietar al Lăpușnicului.

-1595 – 1600 almăjenii sunt de partea lui Mihai Viteazul și luptă în rândurile oastei sale (dr.I. Sârbu).

-1598, pașa Eucan al Belgradului trecând toamna Dunărea, vine și în Almăj, devastându-l. Populația, sub conducerea nobililor și cnezilor almăjeni, prinde armele, luptă cu turcii și-i înfrâng, măcelărindu-i aproape pe toți, iar pașa Eucan cade în luptă. Capul tăiat i-l trimit principelui Sigismund Bathori, la Alba Iulia, care dispune să fie expus, înfipt în țepă, deasupra porții cetății.

În acest an, după un registru de dare din Caransebeș, reiese că în Almăj erau următorii proprietari de moșii: în Bănia, familia Gașpar, care plătea dajdie după o poartă, (de unde derivă și cuvântul porție); la Bozovici: Lazăr Mihai, Fodor, Peica, Ioan Basaraba castelan de Caransebeș, frații Nicolae, Petru, Francisc și Ivancicu, Vaida Bona zis Bonaventura, pârcașlabi de Caransebeș și pârcașlabul Francisc Basaraba, care plăteau după câte o poartă; în Dalboșeți: Vaida Bona și frații săi Ivacicu, Petru și văduva lui Nicolae Vaida și un Grăvrilă.

La 1603, George Basta, care a ucis mișelește pe Mihai Viteazul pe câmpia Turzii, despoaie de avere pe Vaida Nicolae pentru „necredința sa”. Probabil acesta a luptat în rândul oștilor lui Mihai Viteazul.

În Lăpușnic: Bucur Gheorghe, Berla și Domșa Petru; Moceris⁴): Țorțoc Francisc, Baia Vasile; Pătaș; Vaida Bona și Vasile, Toader Ion și Pribeagul Ion zis și Banul, rudă cu Toader. Pribeagul era castelan de Caransebeș; la Prigor: Țorțoc Francisc cu 2 porți, Stepăn Nicolae cu 2 porți, Buciumaș Nicolae și Mezei Mihail cu câte 1 poartă; Prilipeți: George Gârleșteanu cu 6 porți, Ștefan și Ioan fii lui Ivacico Vaida; Șopot: Țorțoc Fr. și Vaida Grăvrilă; Putna era impusă numai după 1 poartă. (Pesty Fr.).

-1606, august, delegații împăratului se întrunesc în Almăj cu ambasadorii sultanului, și încheie pacea în baza tratatelor anterioare (Griselini).

-1607, Principele Sigismund Racotzi, dăruiește moșiile din Dalboșeți și Șopot căpitanului de haiduci sârbi, Simon Lodi, om crud și barbar, care luase de soție pe Susuna Boroancă, nobilă din Almăj. Ei mai aveau moșii și în Gârbovăți.

-1611, Vice-comiții Severinului, Sigismund și Nicolae Fiat, primesc în dar de la principele Gavrilă Bethlen moșiile Prigor, Rusca și Teregova.

În 1614 – 32, Almăjul este administrat de turci

-1626, principele Ardealului este informat că în Almăj se găsesc permanent, 100 oameni cavalerie și 100 infanterie. În acest an primește în dar moșia Prigorului: Ioan Corniș paharnic și curtean regesc. Soția sa Varvara era fiica lui Nicolae Vaida.

-1632, Matei Vodă Băsarabă, porni la 2/11 august din Caransebeș, însoțit de boierii refugiați din Muntenia, din cauza urgiei lui Leon Vodă și grecilor, și de oastea adunată de boierii săi din Țara Hațegului, Lugoj, Caransebeș, Mehadia și Almăj, regiuni de sub administrație turcească. Printre generali, se găsea și Vaida Bona, proprietar și ginerele familiei Gârleșteanu, care a pornit spre Muntenia, pentru cucerirea tronului. Lupta se dă la mânăstirea Plumbuită din București și se termină cu biruința lui Matei Vodă Băsarabă, urcându-se pe tronul Munteniei, dominând în pace timp de 25 de ani (1632 – 54).

-1646, august 21, Episcopul Ignatie al Râmnicului pe timpul domniei lui Matei Vodă Băsarabă, se intitulează: „Arhiepiscopul Râmnicului și a toată Mehadia”. De Mehadia depindeau și bisericile din Almăj. În această epocă ne vin preoți din „Țară” cu cărți bisericești, tipărite în tiparnițele voivodale.

-1658, principele Ardealului, românul Acațius Barciai – Barceanul, fost Ban al Lugojului și Caransebeșului, cedează turcilor ținutul Lugojului, Caransebeșului și al Almăjului prin actul de la 14 sept. De la această dată, districtele românești își pierd autonomia avută de 6 secole și mai bine.

Ocupația turcească durează până la 1688. În această epocă boierii țării plăteau „ceregiu-l”, dare de venit, în natură după pământ, din găini, viței, oi și stupi; „ispendjeu-l”, dare după casă, plătindu-se în bani, după porți sau

³ Mulți români din șesul Banatului vin în regiunea Almăjului. (Tr. Laurian).

⁴ Numele vechi al acestei comune pare a fi fost Buciniș și după tradiție ar fi fost întemeiată de Niegru din Bărliește și Iana din Oltenia.

fumuri; „haraciul” dare de cap, numită și dare împărătească, câte 1 fl. unguresc. Se plătea drept preț de răscumpărare, ca să nu fie dus în robie și vândut ca sclav; „robotă”; „dijma” era darea cea mai grea, luându-se 1/5, chiar și 1/1 din averea imobiliară. Contribuabilii erau consemnați în registrul, numit „defter”.

În fruntea districtelor erau „zapcii”, care strângeau veniturile, iar în fruntea fiecărui sat fu un „serdar”. În timpul acesta toți proprietarii își pierduseră proprietățile, care deveniră proprietatea sultanului, cu dreptul de a dispune asupra lor, după bunul său plac.

-1688. Trupele austriece, sub comanda generalului Veterani, eliberează regiunea Severinului de sub stăpânirea turcească, ajungând sub oblăduirea împăratului de la Viena, care refuză să restituie nobililor moșiile lor din Almăj și din celelalte regiuni ale Banatului (Pesty Fr.).

În timpul luptelor, și după alungarea turcilor, în Almăj a stat oastea împărătească sub comanda lui Iacob Sternbach.

-1688, Șerban Cantacuzino, domnul Munteniei, cere de la împăratul Leopold (1657 – 1705) tot Banatul românesc, cu Almăjul bănățean, să i se dea lui drept moșie pe motiv că în țara lui sunt mulți locuitori, care au moșii în această regiune.

Urmașul său, Constantin Brâncoveanu (1688 – 1714) trimite o delegație la curtea imperială pentru a anunța alegerea și confirmarea sa de domn. Între altele, reînoiește și cererea antecesorului său, ca să i se cedeze ținutul cu cetățile Mehadia, Caransebeș, Lugoj, Lipova și Almăj.

Tot sub Constantin Brâncoveanu „un însemnat număr de almăjeni” s-au așezat în Oltenia, organizați într-un fel de breslă deosebită, supusă la dare fiscală. Astfel în condicele visteriei din anii 1694 – 1704, găsim că la 1694 aprilie 12: „Semnele brescelor cine cum au dat la lipsa haraciului: Almăjanii ⁴, unghi ⁵ - 2226 ½, iar la 1696 martie 1, Hălmăjenii, ughi – 266 1’2 de la acest an, almăjenii nu mai obvin ca breslă (B.Hașdeu „Magnum Etimologicum Romanae”).

-1689. Turcii, tătarii și curuții revoluționarului Tokoly invadază și Almăjul, făcând mari stricăciuni.

În luna august cantonează o parte din oastea împărătească sub comanda generalului Herbeville, care s-a retras de la Orșova.

-1690 – 1700 se amintesc satele: Putna, Prigor, Rudăria, Bănia, Prilipeți, Gârbovăți, Șopot, Dalboșeți, Moceris, Lăpușnic, Tăria, Pătaș și Borloveni. Se pomenește ca proprietarul cătunului Tăria, Ivan Pribeagul și ruda sa Toader.

-1692, s-au trimis milițeni sârbi, pentru apărarea Almăjului de către turci. S-au purtat mai rău decât păgânii, furând bucatele locuitorilor, care au rămas fără pâine și fără mălai. Lășindu-se faima că turcii vor veni în curând și că îi va trage în țeapă pentru că au găzduit miliția împărătească, îndată după încolțitul ierbii, populația s-a refugiat în văi și păduri.

Milițenii din Almăj, de sub comanda lt. col. Inovitz, primiră ordin de la generalul Veterani să se pună în legătură cu trupa, care apără peștera Piscabara de lângă Dunăre; îi trimite 5 tunuri, proviant și munițiune. Se făcu drumul de la Rudăria prin păduri și munți, până în apropierea peșterii.

-1697 sept. 11, după lupta de la Zenta, principele biruitor, Eugen de Savoya, împreună cu o parte din oastea sa, petrece iarna în Almăj.

Până la încheierea păcii de la Pojarevăț (21 iulie 1718), Almăjul a fost străbătut, în câteva rânduri, de hoardele turcești și tătarești, care arseră și nimiciră totul în calea lor, ducând în robie mulți bărbați ⁶.

-1717, austrieccii ocupă Oltenia, stăpânind-o până la 1739.

După pacea de la Pojarevați, Banatul se împarte în 12 districte, iar districtele în circumscripții. Almăjul se încorporează la districtul Orșovei și al Mehadiiei. În fruntea districtului era un „Verwalter” cu mai mulți subalterni, în capul comunei fu cneazul, ales de locuitori, iar controlul peste mai mulți cnezi îl făcea Oberknezul, un fel de primpretor, cu sediul pentru Almăj la Bozovici.

Țăranii nu erau proprietarii pământului ce-l muceau, ci numai arendași, plătind dări grele curții imperiale de la Viena.

În acest an s-a introdus sistemul de miliție națională. În Almăj, ca și în celelalte districte românești, era sistemul de panduri, organizați prin patentă din 1 ian. 1723. Acești panduri făceau pază de-a lungul Dunării.

După o consemnare din acel an, numărul caselor din comunele Almăjului, era următor:

Prigor cu 40 case, Prilipeți 57, Șopot 35, Putna 13, Moceris 26, Pătaș 44, Dalboșeți 15, Tăria 9, Bozovici 82, Gârbovăți 28, Rudăria 82, Bănia 56 și Lăpușnic 47 (Szentklaray).

-1717 februarie 10, doisprezece preoți și 40 de cnezi din districtele Lugoj, Caransebeș și Almăj, roagă stăpânirea militară din Timișoara, să-i scape de episcopul Moise Petrovici (?) (dr. Șt.Pop).

Din cauza robotei grele izbucni în câteva sate rebeliuni, care fură înecate în sânge.

-1718, districtul Orșova înaintea administrației provinciale din Timișoara, conspectul almăjenilor care au lucrat la fortificațiile din Orșova veche și nouă (Ada-Kaleh).

-1722, administrația comunală dispune ca să se pună la dispoziția inginerului locot. Kienla oamenii necesari pentru drumul spre Bozovici, care trecea prin comunele Breazova, Borlovenii vechi, Pătaș, Prilipeți etc.

Se semnalează fuga mai multor almăjeni în provinciile sârbești și turcești (adaltăr).

-1727. Episcopul Dameschin dascălul (1708 – 1725) din Râmnic ⁷, trimite pe popa Dumitrașcu Câmpianu și pe fratele său Călugărul, ca să facă slujbă dumnezeiască poporului român din meleagurile Banatului, unde nu sunt preoți. Ei se stabilesc la Prigor (arhiva familiei).

-1729, se raportează că un pătășan, din nebăgare de seamă, a împușcat pe Subverwalterul Wieslberger, care însoțea pe comandantul pandurilor, în urmărirea bandiților din această localitate.

⁴ După cercetările făcute am constatat, că în județul Dolj se găsește o comună rurală Almăj, în plasa Jiul de sus – între Filiași și Craiova; un cătun Almăjelu și Almaju. Numele de Almăj, îl mai poartă, în această regiune și un pârâu, pădure, șes, colină, o vale pe teritoriul comunei Filiași. În județul Mehedinți, plasa Câmpul, este comuna rurală Almăjelul, cu un deal mare și o câmpie, cu același nume: în plasa Dumbrava de sus, este comuna rurală Șopot și Vârtoș (localitate similară la Prigor); Prigoria în plasa Amaradia, cătunul Prigoria; Rudari; Gârbovăți în jud. Mehedinți; în plasa Ocolul jud. Dolj cătunele Gârleștii de sus și de jos, proprietatea familiei Gârleșteanul.

⁵ Galbeni ungurești

⁶ Prin pacea încheiată la 13 nov. 1698 și ratificată la 26 ian. 1699 la Carloviți, Transilvania, districtele Lugoj, Caransebeș, Almăjul cu o parte din Clisură, etc. rămân în posesiunea împăratului de la Viena.

⁷ Acest episcop a cerut de la curtea imperială de la Viena să-i dea titlul de mitropolit, deoarece de Râmnic a depins și vechea episcopie a Mehadiiei, înainte de a fi fost distrusă de turci.

-1736, Verwalter Roll raportează că se poate construi o șosea de la Bozovici la Oravița.
Președintele misiunii Ordinului franciscan din Banat roagă administrația provincială să trimită un călugăr franciscan la Bozovici.

-1737, din cauza sarcinilor grele puse pe popor, izbucnesc revolte în mai multe sate, înăbușite în sânge.

Prin patenta din 26 ian. se aduc modificări în administrația satelor. Cneazul este asistat de asesori (consilieri), aleși de popor dintre oamenii de vază, știutori de carte și confirmați de autoritățile militare.

În acest an izbucnește un nou război între Austria și Turcia, la care iau parte milițienii și pandurii almăjeni, îndeosebi în luptele de la Mehadia și Cornea. Turcii trec și prin Almăj.

Protopopul Nicolae Stoica de Hațeg al Mehadiiei, în cronica sa, scrie despre acest război următoarele: „Omir pașa în fortul Mehadia s-a așezat Domn ... Oamenilor din Almăj, veniți cu plocon, pașa pe viață le-a poruncit, că ei în haia țară către Oravița, nici să meargă, nici cuvânt de venirea turcilor să le dea, că altfel toate satele Almăjului cu oamenii vor pieri și le-a spus, că în cutare zile toată casa pâine sau mălai, azime, coleașă, gata să fie și turcilor, trecători prin Almăj, dărabe în mână să le dea, care așa au și făcut... La 3 zile cei ce s-au întors ciopoare, robii prin Almăj la Mehadia la pașă i-au trimis:

Turcii copiii mici în disași mari, câte 4 băgați, pe cai i-au dus ⁸.

-1739, sept. 18, se încheie pace de la Belgrad, Austria pierzând Oltenia și districtele sârbești, locuite de români: Semendria, Columbați și Negotin.

-1740. Din acest an episcopii sârbi încep să sârbizeze numirile satelor și familiilor românești, cu concursul unui oberknez, necunoscut ⁹ (Tincu Velea).

-1741, la adunarea cnezilor din Cornea se duc și cei din Almăj, răspunzând cu toții de învinuirile ce li s-au adus, că au luptat în rândurile turcilor: „că steagurile cu sfânta cruce, trei ani toate bucatele și verdețurile câmpului nostru ni le-au mâncat și grea foame au răbdat. În păduri coajă de cer am mâncat, iar viind steag fără cruce, adunând satele, le-au împărțit bucate și „seimeni”(soldați cu plată) cu sâmbrie, care au voit s-au pus” (Cronica N.Stoica de Hațeg).

- În acest an, la 5 apr. într-o carte de rugăciuni sârbească, un preot sârb, însemnează pe l. sârbă, pe următorii preoți din Almăj: „cari au stat la ajutorul caselor dlui. Mitropolit (Isaia Antonovici) în Caransebeș”; Popa Nicolae din Bozovici 4 fl., Popa Stanislav din Rudăria 2 fl... Iară de la Popa Nicolae din Bozovici de la vencița (cununii) 6 fl. Și au mai rămas 5 fl. (Buletinul Comisiei Istorice a României v. VI. an 1927).

-1748. Comandantul militar din Bozovici, locot. Roth, raportează că din cauza gerului, nu a putut continua lucrările la cazarmă, în construcție ¹⁰

-1749, martie 1, a decedat oberknezul Almăjului, Ștefan Sârbul.

-1751, sept. 29, apare un ordin imperial, în sensul căruia Almăjul cu alte regiuni de la sud, rămân și pe mai departe sub administrația militară introdusă la 1717.

La 1751 episcopia Caransebeșului era împărțită în 5 protopresbiterate unde aparținea și Almăjul.

-1754 apare „Militargrenzrechte”, valabil până la 1807. În baza acestei legi, țărani, în schimbul pământului arendat lor, sunt obligați a presta serviciu militar. Preoții sunt scutiți de serviciu militar. Averele militarilor fără descendenți, trece în proprietatea regimentului. Se aduc modificări noi în viața comunioanelor. Cel mai bătrân este capul comunioanelor și răspunde de comunie în fața autorităților. Robota este obligatorie.

-1761 se așezaseră în Almăj câteva familii de coloniști macedoneni, sârbi și germani., îndeosebi industriași.

-1768 aprilie 18, se dispune înființarea „Batalionului Românesc” la Jupalnic, cu 4 companii și cu 50 posturi de cordon de-a lungul Dunării și spre Muntenia.

-1769, consilierul de curte din Viena, von Koczian, cercetează Almăjul după aur, găsiind metalul în albia râurilor Miniș și Nera. Raportul acestuia este verificat pe teren de Demscher, care face aceleași constatări. Aurul se spală în mod primitiv de către țigani, numiți „Neubanater”, în schimbul scutirii de serviciul militar.

-1771, mai 20, apare „Rescriptul iliric”, care stabilește drepturile și datoriile clerului ortodox.

-1773, se dispune, ca la „Batalionul Românesc” să se încorporeze bărbații apți, de la 18 – 64 ani, din satele Almăjului.

În acest timp iau ființă și ceardacurile grănicerești, posturi întărite, cu șanțuri și alte întărituri, cum era la Stancilova, cu câte 4-8 oameni, alocarea și 12, sub comanda unui ofițer. Posturile de cordon se fixează în hotarul Almăjului spre Oravița, la Mocerș, Lăpușnic, Bozovici, Prilipeți, Pătaș și Borlovenii-Vechi.

La 17 mai, veni în Almăj împăratul Iosif al II-lea și a dormit o noapte în cazarma din Bozovici. El a venit de la Biserica Albă peste Stancilova. La Bozovici află o mulțime de oameni adunați din toate comunele cu „Oberknezul” Almăjului, Dobromir Hârtila (Hârtilă din Bănia) cu cnezii și cumeții (asesorii) satelor. Tot în anul 1773 sunt aduse în Almăj 96 familii catolice din regiunile Karistadului și ale Dalmației, îndeosebi meseriași, necesari companiilor din Prigor, Bozovici și Dalboșet care la anul au plecat în regiunea regimentului german, neputând suporta clima și regiunea.

Deci, la 1 nov. 1773, în Almăj erau 1610 case, dintre care cu câte un om pentru lucru 995 case, cu mai mulți oameni pentru lucru 553, cu văduve și orfani 62. În totalul pentru care urma să se împartă pământ de lucru, erau 1610 comunioane.

Dintre acești bărbați, apți pentru serviciul militar erau 1481, invalizi 517, invalizi în serviciul casei lor 98 și neputincioși 338 bărbați. Mai erau case proțești, biserici, clădiri erariale și goale 78 de case.

⁸ Cu ocaziunea acestei incursiuni, turcii au luat și din Rudărie, de la o familie, 4 copii, pe care tatăl lor i-a însoțit până să-i poată răscumpăra de la pașă. Copiii au fost crescuți ca ieniceri, luând parte în războaie diferite. Dintre ei, cel mai de seamă a ajuns Regep, care cu timpul fu pașă la portul din insula Ada-Kaleh, întreținând prietenii cu funcționarii români din Orșova. Mulți dintre robii români au fost răscumpărați de el și lăsați liberi. Regep întovărășit de prietenul său Iovan Pleșa, funcționar la „Dreisinger-amt” – oficiul vamal – din Jupalnic – a venit la miez de noapte și a dat bătrânilor din comuna Tufări, 200 de galbeni, pentru mărirea bisericii creștinești, mărturisind că este creștin și român, de origine din Rudăria, luat rob împreună cu frații săi Adem, Bechir și Sali. Regep Aga a fost omorât la 1 oct. 1814, de pașa din Rusciuc. Moartea lui a provocat revoltă a trupelor sale credincioase, în frunte cu frații săi, purtând război cu oastea sultanului, timp de 2 ani.

⁹ Dr. Eftimie Murgu, în lucrarea sa: „Wiederlegung” amintește că în bisericile din Bozovici, Rudăria, Bănia se slujea și în l. sârbă.

¹⁰ În acest an se dizolvă compania de panduri, înlocuindu-se cu corpul de plăieși.

-Tot în acest an „veni general inspector de graniță Șișcoviți și graf Clari Long președinte cu episcopul Temișvarului și administrator Episcop Vârșeți Vichente I. (vanovici) Vidac, făcură Clisura, Halmăju, Craine.”

-1774 – 75 învățatul italian Francisc Grisellini călătorește și prin Almăj, cutreierând satele, văile și dealurile, descriind în „Istoria Banatului Timișan” bogățiile acestei regiuni.

-1775 „Batalionul Românesc” se contopește cu „Regimentul Illiric”, formând „Regimentul româno-illiric” cu sediul Comandamentului la Biserica Albă. Era împărțit în 16 companii, cu 99 sate și 11313 soldați, grăniceri de front și 4561 auxiliari. Sediul comandamentului unui batalion se stabili la Bozovici, cu gradul de maior.

Grănicerii plăteau ca dare: 7 cr. dare de cap, 17 cr. de jugher, cu dare de pământ. Erau scutiți de zeciuială, în serviciu primeau soldă de la erariu.

-1777, toamna, se inaugurează școala trivială din Bozovici. În această școală se propune religia, istoria bisericească și morala, cetirea, cele 4 operațiuni, regula de trei, cunoștințe de drept și economie. Elevii săraci primesc un ajutor de 8 fl. anual, pentru rechizite școlare.

Școala de repetiție se ținea duminică după vecernie, la care erau obligați să participe toți tinerii până la 20 ani.

Consiliul de război din Viena este mulțumit de progresul făcut de școlile germane grănicerești din Banat și propune să se înființeze astfel de școli la sediul fiecărei companii, sau în satele mai mari. La Deutsche Normal Schule din Bozovici, în a. 1777 erau 36 elevi: 7 bărbați și o fată germană și 28 „băeți valahi neuniți”.

-În acest an apar și primele manuale de școală. Elaborate după noua lege școlară: „Ratio Educationis” și anume cu cărțile următoare: „Ducere de mână către aritmetică; *Ducere de mână spre cinste și dreptate, Catechism*, apoi *Bucvariu pentru pruncii cei românești, care se află în crăiasca țară și hotarele ei împreunate*.

Cărțile se tipăresc în limba germană și română în câte 10000 exemplare. Se trimit gratuit școalelor din graniță, împreună cu un însemnat număr de călămar, tăblițe, creioane – „grifuri”, cuțite pentru tăiatul penelor de gâscă pentru scris, etc.

Preoții, înainte de sfințire, trebuiau să fie absolvenții unui curs normal.

Se dispune ca toate satele să iasă la drumul mare, părăsind săliștele, cătunele.

-1780, Iosif al II-lea aduce îmbunătățiri în granițe: desparte administrația militară de cea economică și politică, care se ocupă de facerea conscripției, hărților topografice, defalcarea și crearea cărților funduare.

1780 mai, Colonelul baron de Papilla, raportează că nu se mai pot primi coloniști în teritoriul regimentului româno-illiric,

-1782 se înființează câte o școală germană, „Deutsche Normal Schule” pe lângă companiile din Prigor și Dalboșeți, preoții fiind obligați a propune religia..

Tot preoții primesc ordin, ca să comunice poporului ordinele și instrucțiunile primite de la autoritățile militare și bisericești.. Pe care trebuie să le cunoască, să le introducă într-o carte specială, -continuativ – și să le predea successorului. (Acest „Protocol de ordinacii” s-a introdus și la bisericile din Almăj, începând cu anul 1795 și se mai găsește la unele biserici).

Tot în acest an, inginerii au împărțit familiilor grănicerești sesiunile de pământ, după numărul membrilor de familie.

-1783, apare la Viena și Budapesta, în limba română și germană, „*Bucoavna*”, tipărită cu litere latine. Învățământul devine obligatoriu. Preoții sunt obligați a ceti în fiecare duminică patentele împărătești, în legătură cu învățământul.

-Se termină drumul peste Stăncilova, executat de căpitanul Ruzitsch din regimentul româno-illiric și în același an s-a croit și drumul din Buciaava (Șopotu-Nou) peste Cracu Almăjului, spre Clisura – la Dunăre.

-1784, se amintește ca „magister” – învățător în Rudăria, Simeon Marașanovici (Mureșan).

Pe timpul revoluției lui Horia, un batalion de grăniceri e trimis în Ardeal. Mai multe familii de moți din regiunea Hațegului au fost așezate la Prigor și în alte sate din Almăj.

-1785, biserica din Lăpușnic se zidește de Oberknezul Vuc Goșa¹¹. Se amintește și existența unei școale.

Apare „*Catechizul*” în limba română și sârbă. Se dispune ca preoții să explice cele zece porunci, în fiecare duminică, la vecernie. Iar în 1786, în toate comunele din Almăj, iau ființă „Școlile Naționale”. Limba germană nu mai este obligatorie în școlile grănicerești. Apare „*Bucoavna*” numai în limba română, cuprinzând rugăciuni și alte învățături religioase.

-1787, febr. 14, apare noua lege grănicerească: „Sistemat Verordung”, aducând modificări în organizarea regimentului. Robota se putea răscumpăra în bani. În cele administrative, teritoriul regimentului se împarte în două districte, districtele în cercuri, în frunte cu ofițeri. Fiecare cerc cuprinde 3 companii. În baza acestei legi, Almăjul devine un cerc, în frunte cu un maior, sau căpitan, cu 1 subloc. și 1 stegar. De cercul Almăjului, cu sediul în Bozovici, aparțin: Compania nr. 1 din Dalboșeți cu comunele: Șopot, Lăpușnic, Moceriș (iar de la 1828 Ravensca și Șopotul – Nou). Compania nr. 2 din Bozovici, cu comunele: Bănia, Gârbovăți și Prilipeți. Compania nr. 3 din Prigor, cu comunele: Rudăria, Borlovenii (Vechi), Pătaș și Putna, (iar de la 1829 și Borlovenii-Noi). Comunele au un inspector comunal, un plutonier, sergent sau caporal, Bozoviciul are și un subinspector comunal.

-Se permite construirea turnurilor la biserici și așezarea în ele a clopotelor.

-La 14 aug. 1787 izbucnește războiul dintre turci și ruși, la care ia parte și Austria ca aliata Rusiei. La 9 februarie 1788, grănicerii luptă la Orșova, Jupalnic, Lazu Mare, Mehadia, la peștera Veterani de la Dunăre, apărată de căp. Maovăți cu 250 grăniceri.

După lupta nenorocoasă din Cheia Coramnicului, generalul baron Papilla, care a organizat Batalionul Românesc din Jupalnic, împreună cu Hubel, comandantul regimentului româno-illiric, se retrag în Almăj. La începutul lunii iulie, căpitanul Rosenfeld a trecut cu 3 batalioane din Almăj peste Bănia, iar locot.. Fustianu cu un batalion de voluntari prin Rudăria, peste văi și munci spre Cazanele Dunării, pentru a conturba pe turci. La 11 iulie sosește la Bozovici arhiducele Francisc, nepotul împăratului Iosif II. Venind de la Sasca și după o noapte petrecută, pleacă la Mehadia.

Iată ce scrie protopopul Mehadii Nicolae Stoica de Hațeg, preotul militar al regimentului grăniceresc, în cronica sa: „Eu în Bozovici ajungând, căpătai poruncă îndată la Bănia după generalul Papilla cu divizionul să plec și abia la Tâlva Rugii i-am ajuns, pe unde am și durmit și de noapte plecând, Papilla îmi zice că, căpitanul Maovăți în gaură (Piscabara, numită și Veterani) m-a cerut a fi. Papilla mergea după avangardă. Pe la ameazi Dunărea de jos

¹¹ Pe ușa veche a bisericii se văd urmele de tăieturi de iatagane turcești, încercând turcii să forțeze intrarea, dar fură alungați de împușcăturile locuitorilor, plasați pe dealul „Văru Tiloi”

ochirăm și dealul Ponicevei, și începând în jos a merge, generalul descălecând, fără de veste un țug de turci călăreți începură a pușcălai și avangarda a răspunde. Papilla calul încălecă și „faier” (foc) strigă. Turcii pieriră”.

Turcii primind ajutoare însemnate, forțară pe austrieci, să se retragă la Bozovici.. Papilla plecă la Biserica Albă. La 30 august grănicerii din peșteră rezistând un asediu de 19 zile, lipsiți de hrană, muniții și ajutoare, s-au predat turcilor, pe lângă condițiuni onorabile.

Turcii resping armata Austriacă și ocupă Banatul până aproape de Lugoj.

„În anul 1788 turcii arseră Mehadia, Caransebeșul, Biserica Albă și satele lor împrejur, însă la Biserica Albă nu multe, căci puțini turci fură. Iar districtul Mehadiiei și al Caransebeșului foarte puțin de ars scăpară. Halmăju, adică 13 sate prădându-le turcii, întâi s-au așezat la cășile în 1789 – 90 și altele să adunară și fiind fără de vite, care cum puteau ceva coverca, bordeie își procură și să așeze slabi” (Cronica Stoica)¹².

-1789 luna iulie, reîncep ostilitățile cu turcii. Comandantul trupelor din Banat, generalul Andrei Hadic, trecu prin Almăj și dispune repararea drumului de la Rudăria la Dunăre. A dispus ca 2 escadroane de husari să ocupe Bozoviciul, unde se mai găsea un batalion de „Deutschmeister”. De aici escadronul a plecat la Rudăria, spre a supraveghea strămtorile de la Topleți, Orșova și Ogradena, iar celălalt escadron la Borloveni (Vechi) ca să țină legătură cu Mehadia. La Stăncilova, la „Metereze” sunt așezate 2 batalioane infanterie și 4 escadroane cavalerie. Grănicerii luptă la 4 august la Mehadia, Valea Bolvașnița, 19 august Mehadia, 29 aug. Dealul Omir¹³.

-1789 „Locuitorii satelor de la Ogradena până la Râșova, Topleți, Pecenișca, Mehadia, Iablanița, Petnic, în Almăj, în quartire 2 ani fiind, altora lucrau de să hrăneau, foamea cu poame ce rămasă și cu pădurețe o stămpăra. De să întâmpla vr-un mort, sape nu aflau de a-l îngropa, pomene, praznice, nunțile de tot încetară; boi de a ara nu erau; însă fără milostiva împărăție care rândui și earăși porunci boi și vaci, bani și grăunțe prin sate a le împărți și în locul caselor arse de turci, bordeie mici în pământ își săpară, cu lobodă, știr și cu boz le acoperiră, însă nu numai de șocăți, ci și de fiară sălbatică, ce se înmulțiseră, nu se odihnea; unele sate căpătară câte 4 sau 5 părechi de boi, câte 2-3 cai, ce fuseră după tabără, însă lupii mulți îi mânca, căci dudău pădurii era așa de mare, că satele nu să vedeau, nu e câine, nu e mătă, nu e porc, nici vacă, nici vițal; feciorii mari ce figură în Almăj, ce veniră, locul satului sau al cășii nu l-au cunoscut, în loc de a auzi cocoșii cântând auziam lupii urlând, și nu numai pe copiii de 5-6 ani de la un bordei la altul prin mare pădure mumănele îi pierdeau, ci nici boii și caii nu-i mai vedeau” (Cronica Stoica).

În comuna Mocerîș se văd până azi temelilele unei mănăstiri pe locul numit „Țârcovenița”, în apropierea „Izvorului Iordanului”. După tradiția locală, această mănăstire s-ar fi distrus în ultimul război cu turcii.

Aceasta este singura mănăstire din Almăj. Locuitorii Almăjului se duc să se închine la mănăstirea din pădurea Ciclovei.

Din acest timp datează și obiceiul de a se duce la „Sâmziene” (24 iunie) și la „Sâmcilie” (21 iulie) pe Muntele Semenec, a face baie în lacul Vulturilor, cunoscută ca apă tămăduitoare de friguri.

-1790, în urma acestui război, pe teritoriul regimentului româno-iliric, au rămas 30.000 jughere nelucrate, și 1073 case fără bărbați de lucru¹⁴.

-1790 oct. 18, maiorul Ludvig de Kleberg, raportează din Biserica Albă, că pe teritoriul regimentului româno-iliric nu se pot primi coloniști și nu este de părere ca în cele 1073 case, rămase fără cap lucrător – în bună parte morți în războiul din urmă, sau căzuți în captivitate turcească - cu câte o femeie sau copii orfani să fie așezați coloniști, sau să li se ia din sesia de pământ.

„Mutarea familiilor valahe actuale din Valea Mehadiiei, din Clisură și Almăj, în regiunea provincială (a Banatului) și colonizarea, în schimb, cu sârbi, nu poate obține învoirea noastră – afară de cazul dacă astfel de mutări ar aduce roade bune – pentru că cei mutați sărăcesc și devin mârșniți și mai mult, că marea parte a lor în războiul actual și-au probat credința” (Gr. Popiți) .

-1792 martie 2, episcopul Iosif Ianovici de Șacabente, dispune ca preoții să propună catehismul, și în baza patentelor imperiale „ei să fie luători de seamă ce fel de spor întru învățătura pruncilor să face”. Obligă apoi pe preoți, să facă inventarul averii bisericești și să introducă jurnalul de venituri și cheltuieli.

-1792 – 1814, grănicerii iau parte în războiul cu Franța, distingându-se în lupte nenumărate, aducând jertfe mari, cu pierderi foarte scumpe. (Vezi amănunte în: „Istoria Banatului Severin” de C. Buracu).

-1794. În acest an vine în Almăj savantul german contele Johann Centurius v. Hofmannsegg etnolog și botanist din Braunschweig. La 10 iulie, via Sasca, peste Stăncilova, la Dalboșeț, fiind însoțit de 4 soldați călări și 1 caporal, ca să-l apere de tâlhari. Drumul era foarte rău. Almăjul „unde sunt mai multe sate bogate”. Peste noapte a dormit la Dalboșeți, unde hanul militar era atât de murdar, încât Hofmannsegg preferă să doarmă culcat pe pământ, lângă trăsura.

Drumul obicinuit al postilionului trece prin Bănia, Rudăria, Prilipeți, dar călătorul alege pe cel mai scurt și sigur prin Bozovici, unde ajunge la 11 iulie. Este bine primit de căpitanul Stoicevici, de la care primește o gardă alcătuită din 4 soldați și 1 plutonier, toți bine înarmați. Soldații însoțiră pe călător până la Mehadia („*Reise des Grafen Hofmannsegg in einige Gegenden von Ungarn bis an die Turkische Grenze*” de Christoph Gottlob Sohne Gorlitz 1800).

-1796 febr. 5, se amintește căpitanul Ruja la Mehadia. Este originar din Prigor și primul ofițer almăjan, pomenit în acte.

-1796 aprilie 6, se distribuie câte 34 jughere, sesiune parohială, pentru fiecare preot.

-1797 mai 8, curtea aulică din Viena cere comandamentului reg. româno-illiric să ia toate măsurile pentru împiedicarea avorturilor, care au devenit foarte numeroase.

-1798, Comandamentul General Bănățean face propunerea pentru înființarea unei comuni cu 40-50 case în Valea Buceava, sub dealul Stăncilova, cu oameni din Șopot, ei având pământ în partea aceasta.

-1799 iunie, s-a strâns aurul și argintul.

¹² Almăjul a fost ocupat de turci mai bine de ½ an. În cazarma din Bozovici și-au instalat cuptoarele de pâine.

¹³ În cursul lunii octombrie, s-au reîntors din prinoarea turcească următorii almăjeni din Prigor: Iancu Sibariu; din Borloveni: Petroaia Moță, Vasile Ganțu și Jurji Ganțu, care au fost în lagărul din București.

¹⁴ 1791 se reîntroduc matricolele bisericești. Conscriptia familială; cele vechi s-au distrus în ultimul război.

-1801, Comandamentul regimentului raportează situația spălătorilor de aur, numiți „Neubanater”, aflători pe teritoriul companiei din Bozovici, cu satele: Mocerîș, Dalboșeți, Șopot, Lăpușnic, Gârbovăți și Bănia, sunt 115 persoane, iar pe teritoriul companiei din Prigor, cu comunele: Prilipeți și Rudăria, sunt 19 persoane.

-1802 martie, Comandamentul din Biserica Albă cere expulzarea spălătorilor de aur din regiunea graniței, pentru că sunt vagabonzi.

-1802 iulie 22, spălătorii de aur se adresează Comandamentului general Militar Bănățean din Timișoara cerând să li se permită a-și construi case de iarnă, promițând să lucreze mult, spre a-și putea întreține și familiile lor.

Cererea este semnată de caporalii: Alexandru Orbulescu și Ion Dragomir, apoi Stan Florea, Radul Ion și Ilie Gruia. Nu se aprobă așezarea, ci se urmărește mutarea lor din regiune, (Gr. Popiți).

-1803 iulie 12, arhiducele Carol, președintele Curtii Marțiale din Viena, intervine pe lângă episcopi, ca preoții să se ocupe de educația religioasă a credincioșilor, ca să fie morali și supuși autorităților.

-La 31 august, o comisiune specială cutreieră regiunea graniței, adunând materialul ce s-a utilizat la alcătuirea noii legi grănicerești, care apare la 1807.

-1804, se termină și să verifice primele cărți funduare, cuprinzând datele cu averea imobilă, construcții etc., ale tuturor familiilor grănicerești, introducându-se pentru prima dată și numărătoarea caselor.

Reproducem datele generale după aceste cărți funduare¹⁵ ale căror originale se găsesc la judecătoria de ocol din Bozovici.

- 1805, populația grănicerească a reg. româno-iliric este următoarea: 1 târg și 111 sate, cu 10949 case cu 10972 familii creștine și 12 mozaice; cu 164 clerici, 3 nobili, 302 burghezi și profesioniști, 20995 agricultori, 304 provinciali, copii de la 1-12 ani = 10822; de la 13-17 ani = 4623; femei 35257. Total 72596 creștini și 32 evrei. Total general: 72628 (Popiți).

-1805 aug., se dispune ca conducerea școalelor din graniță să fie încredințate preoților.

-1805 dec. 28, se naște la Rudăria, învățatul și înflăcăratul român, dr. Eutimiu Murgu, fiul căpitanului de grăniceri Simu și mama născută Pungilă din Bănia. Fost profesor la Academia Mihăileană din Iași și Colegiul Sf. Sava din București. Conducătorul românilor bănățeni din 1848/49. Moare la 12 mai 1870 la Budapesta. Osămintele au fost repatriate din inițiativa pr. C. Buracu și depuse la 20 decembrie 1932 în cripta capelei din Lugoj.

-1807 august 7, apare legea fundamentală pentru graniță, care prevede mari schimbări și îmbunătățiri cu privire la proprietate, comerț, viața familială în comunioane, serviciul militar, robota, dări, industrie și meserii, modificări la cărți funduare, (vezi amănunte în lucrarea: pr.C. Buracu „*Istoria Banatului Severin*” Caransebeș 1932).

După modificările făcute, în baza acestei legi, în Prigor era următoarea situație: clădiri: 1 biserică ortodoxă de piatră; 1 școală națională de bârne; 1 post de comandă și hambar din bârne; 1 școală germană și locuința căpitanului în casă de piatră¹⁶; 125 case grănicerești de bârne.

Pământ impozabil, de cl. I = 192100 jughere, cl.II = 215 900 j.; cl. III = 345700 j.; livezi cl. I = 183800 j.; cl. II = 961400 j; III = 1301450; izlaz: categoria III = 1478 1361 j., grădini cu pomi 412125 j. ale grănicerilor și 11400 j. ale ofițerilor și subofițerilor; grădini de pomi comunale 71400 jugăre.

-1806 aug. 4, s-a sfințit biserica din Prigor, de către episcopul Iosif Ioanovici de Sacabent.

-1807 oct.8 s-a terminat pictura bisericii din Prigor. Iar la Caransebeș ia ființă o școală normală-matematică pentru fiii de grăniceri, de viitori ofițeri și învățători.

-1808 dec. 8, se aprobă zidirea unei biserici la Pătaș, în valoare de 2.000 galbini, din contribuția bisericii și a credincioșilor (Gr.Popiți).

-1814 aprilie 11, se termină războiul cu Franța, după războaie și lupte, cu mici întreruperi, care au durat 12 ani. Jertfa grănicerilor a fost nespuse de mare, iar eroismul lor de care au dat dovadă, a fost apreciat de însuși împăratul Napoleon, de aliații Austriei și de împăratul Francisc I. care a ținut ca personal să aducă mulțumiri grănicerilor, cu ocaziunea vizitei ce a făcut în această regiune.

-1816, regimentul grăniceresc valaho-illir no. 13, are următoarea stare: 113 sate cu 105 clădiri erariale, 98 comunale și 10878 particulare grănicerești; familii cu case 10660 și fără case 919; după naționalitate: 61578 români, 15498 slavi, 68 maghiari, 828 germani și 918 diverși; după confesiune: 77154 neuniți, 1638 catolici, 12 uniți, 38 acatolici și 48 mozaici (Gr.Popiți).

-1817 octombrie 4, împăratul Francisc I (1792 – 1835) și împărăteasa Carolina vin la Bozovici de la Băile Herculane, cu trăsuri și suită numeroasă, prin Borloveni (Vechi), Pătaș și Prilipeți. Stau la Bozovici trei zile și asistă la sfințirea capelei¹⁷ romano-catolice din curtea căzărmei.

De la Bozovici împăratul și suita pleacă la Oravița, unde iau parte la inaugurarea celui mai vechi teatru din fosta Ungarie. (intenția autorului a fost să scrie fosta monarhie austro-ungară n. n.)

-1819, februarie 11, spălătorilor de aur li se permite așezarea lor în graniță, dacă produc anual, cel puțin greutatea autului pentru 3 ducați. La caz contrar vor fi îndepărtați din regiunea grănicerească (Gr.Popiți).

-1820, pentru pregătirea învățătorilor grăniceri se organizează la Caransebeș un curs special de vară, timp de trei luni. La 1828 acest curs se reduce la 6 săptămâni.

-1822 iulie 2-14, se naște la Prilipeți, generalul Traian Doda, de origine macedo-român. Militar de seamă și conducător politic al grănicerilor, de la desființarea graniței. A fost ales de 6 ori deputat, cu programul Partidului Național Român. A fost organizatorul și primul președinte al Comunității de Avere grănicerească din Caransebeș. Moare la 4/ 16 iulie 1895 la Caransebeș.

-1823, la Dalboșeți se construiește un local nou de școală.

-1824, la Borloveni se naște generalul de divizie Alexandru Guran, fiul preotului Moise, care făcea serviciu în acest sat, fiind originar din Domașnea. Este primul grănicer român, care ajunge la acest grad, în activitate. A fost șeful secției geografice din ministerul de război din Viena, reorganizat de el. A fost și pictor de seamă. Moare la 18 mai 1888, la Viena.

¹⁵ După desființarea graniței, locuința căpitanului a fost cumpărată de Pau Buracu, bunicul pr. C.Buracu.

¹⁶ După desființarea graniței, locuința căpitanului a fost cumpărată de Pau Buracu, bunicul pr. C. Buracu

¹⁷ Această capelă pe timpul ocupației turcești din anii 1788 – 89 a fost transformată în grajd și magazii

-1826, ia ființă comuna Ravensca, formată din coloniști cehi, aduși la exploatarea de păduri.

-1827, fosta școală trivială din Bozovici se transformă în școală superioară germană „Oberschule”, la care sunt trimiși cei mai buni elevi din Almăj. Absolvenții urmau școala militară din Caransebeș, de unde ieșeau subofițeri. Cei mai buni dintre acești absolvenți erau trimiși la școlile superioare de ofițeri. În acest an se sfințește biserica rom.catolică din Bozovici, ridicată de grăniceri, cu muncă de robotă.

-1828, ia ființă comuna Șopotu Nou, în Valea Buceaua, prin colonizarea a 56 familii aduse din Sopotul Vechi. La Mocerș se construiește un local propriu pentru școală precum și la Dalboșeți.

-1828, ia ființă comuna Borlovenii Noi, pe locul numit Breazu, prin așezarea a 48 familii, aduse din Borlovenii Vechi. În acest an se înregistrează în regiunea aceasta un cutremur puternic de pământ, care a provocat stricăciuni.

-1830, se face drumul din „Cheia Prigorului” de către soldații grăniceri, sub conducerea personală a comandantului regimentului, colonel Drasanovici.

La Prigor se construiește lângă biserică, un local de școală¹⁸ precum și la Rudărie.

-1831, bântuie cholera cu furie îngrozitoare.

-1832, la Bozovici ia ființă o școală românească confesională. Se construiesc localuri de școală la Borloveni și Putna. În acest an bântuie din nou cholera.

-1833, la Bănia se construiește un local de școală. Cursurile pentru învățători se țin iarna. Școala din Caransebeș se mută la Biserica-Albă.

-1835, conșcripția numerică a regimentului prezintă următoarea situație: români 74132, slavi 23031, maghiari 127, germani 7144, diferiți 6260. Pe confesiuni: neuniți 99555, catolici 6773, uniți 14, acatolici 274, mozaici 78 (Gr.Popiți).

-1836, la Prigor se naște preotul Iosif Cămpianu, descendent din o veche familie preoțească, venită din Târgoviște la anul 1727, fiind trimisă în Banat de episcopul Râmnicului Damaschin Dascălu. Este fiul primului asesor consistorial și primul deputat eparhial al episcopiei Caransebeșului „nemesnicul Ilie Câmpeanu” (1876).

-1838, la stăruința generalului Mihailovici Nicolae, ia ființă un batalion illiric la Biserica-Albă și la Caransebeș „Regimentul Grăniceresc Româno-Banatic” No. 13.

-1839, se construiește biserică la Șopotul-Nou. Iar în 1841 la Borlovenii-Vechi și în 1843 la Șopotul-Vechi se construiește local de școală.

Petru Cialma din Bozovici „feldstrajameșter” a companiei a 3-a din regimentul grăniceresc, tipărește un „**Kalendar**”, pe o sută de ani (un exemplar se păstrează în „Muzeul Almăjului” înființat la 1929, în Bozovici de pr. C.Buracu). Tot în acest an școlile grănicerești din Almăj sunt inspectate de directorul național Constantin Diaconovici Loga, asistat de „preparanți”, fiind primit cu onoruri militare.

-1847, se lucrează la drumul de la Bozovici spre Steier, după proiectul sublocot., Cojocariu.

În Bozovici încetează din viață comerciantul Ioan Miletici, cel mai bogat negustor din Almăj. Atât el, cât și mama cu fratele lui sunt pictați de pictorul Turcu, în anul 1845, pe când acesta picta biserica din Bozovici.

-1848-49, pe timpul revoluției maghiare, grănicerii almăjeni luptă cu două batalioane la Custozza, iar în Ungaria la Panciova, Vârșeți, Bocșa, Arad; apără cetatea Timișoara, Deva, Orăștie, Alba-Iulia și se bat în secuime, unde se distinge căp. Trăian Doda, generalul de mai târziu.

În cursul anului 1849 nu se semnalează nici un eveniment. Ignatie Vuia, vicar episcopesc, ales de bănătenii întruniți în adunarea din Lugoj din 15 iunie 1848, sub președenția almăjanului dr. Eftimiu Murgu, trecând prin Almăj, face vizitație canonică, semnând în registrele bisericilor.

Generalul Bem, comandantul trupelor revoluționare ungurești trece cu armata sa de la Biserica Albă, prin Almăj spre Lugoj, fără să fi avut vreo luptă, deoarece trupele austriece s-au retras, iar populația s-a purtat liniștită.

-Patenta imperială din 7 mai 1850 asigură grănicerilor dreptul de a obține din pădurile de pe teritoriul grăniceresc, gratuit, lemne de foc și de construcție, pășunatul în păduri, jirul și ghinda și să adune de trei ori pe săptămână lemnele căzute.

În acest an revine la Caransebeș școala pregătitoare de învățători de la Biserica Albă.

-1854 se naște la Prigor maiorul Dumitru Ruja, fost coleg de școală cu generalul Ioan Alex. Dragalina, eroul de la Jiu 1916, trecând împreună în armata română. Moare la Constanța.

Tot în acest an se naște Nicolae Novacovici din Gârboți (m. 1940), înflăcărat luptător naționalist. Pentru ținuta sa dârză românească a fost internat de unguri din 1916-18 în lagărul din Sopron, împreună cu fratele său Emilian Novacovici, înv. în Răcășdia și nepotul de frate din Oravița. Fiul său Gheorghe Novacovici a fost de asemenea mare naționalist, suferind condamnări la închisoare și expulzat din facultățile din Ungaria (m. noiembrie 1939, la Gârboți). La Șopotul-Nou se construiește local pentru școală.

-1855, recensământul populației grănicerești din regimentul nostru, se prezintă astfel: Români 70360, Croați 32, Sloveni (Cehi) 1044, Sârbi 173, Maghiari 70, Germani 4531 (coloniști), alții 6300 (Gr.Popiți).

-1856, în regimentul nostru grăniceresc sunt decorați: 5 cu medalie de aur pentru vitejie, 28 cl. I de argint, 24 cl. II de argint. Dintre almăjeni erau următorii decorați: căpitanii Traian Doda, Marcu Rotariu (Prigor); locotenenți: Bihoi Iosif, Paul Rotariu Korposkommando-adjutant (Prigor), Străin Dobromir, Uscatu Gheorghe, Unterleutenant cl. I: Iosif Bala, Țunea Iordan, Mila Marin, Andrei Cojocariu, sublocot. Cl. II: Nicolae Bodrilă, Ruja Petru (Prigor) și Străin. Dintre funcționarii civili: cancelarist judecătoresc Popistaș Ilie.

-1858, pe teritoriul regimentului sunt: 78 școli românești, 8 germane, 4 cehe și 1 ungurească (Orșova).

-La Șopotul-Nou se naște dr. Iosif Traian Badescu, primul episcop grănicer al Caransebeșului (11 iulie 1933 și înmormântat la Eșelnița.

În 1862 apare legea comunală: „Orts-Bezirks-und Kreiss oder Regiments Gemeinden”, în baza căreia, în fruntea comunei este „antistia comunală” de 10 – 35 membri ordinari și 1/3 supleanți, aleși pe 6 ani dintre știutorii de

¹⁸ La 23 iulie se pune temelie noului local de școală din centrul satului, din inițiativa și sub conducerea preot. C. Buracu (deputat 1928-31).

carte, trecuți de 30 ani. Dintre aceștia se alege o delegație de 2-6 bărbați, numiți pe 3 ani și care, ori de câte ori se găseau în serviciu, purtau un baston cu mâner de alamă cu pajura împărătească de care atârnavă ciucuri galben negru, semnul puterii politice, sătenii fiind obligați să se descopere în fața delegatului. Delegații erau scutiți de robotă „forșpan” și încartuire de soldați.

La sediul companiei, numită „Bezirksgemeinde”, se ținea, săptămânal „raportu” companiei, la care iau parte ofițerii companiei liberi de serviciu, 2 subofițeri, delegații comunale, medicul și funcționarii silvici. Aceștia formează judecătoria de pace. În fiecare duminică, după eșirea din biserică, se țin la „comandă” – „poruncile” urmate de aplicarea pedepselor publice, fixate de judecătoria de pace.

Comunioanele aveau câte un singur vot la alegerea membrilor din antistie, exercitat prin capul familiei. Femeile văduve – cap de familie, confirmate de autoritățile militare – își exercitau dreptul prin un delegat al lor.

În 1862 ian. 12, se naște la Bănia protosinghelul Ghenadie Gheorghe Bogoevici, parohul parohiei ortodoxe din Budapesta și administratorul Fundațiunii Gojdu din acel oraș. Pe timpul ocupațiunii române a capitalei Ungariei, a adus servicii prețioase armatei române (1936 în Budapesta, era descendent al unei familii numeroase de preoți).

În martie, la Dalboșeți, se naște lt.col. Ion Curița, licențiat al facultății de litere și filozofie și al Academiei Militare din Budapesta. În anul 1893 trece în România, în rândul armatei române. În războiul de întregirea neamului din 1916, ocupă Orșova, fiind comandantul acestui oraș. Cade în captivitate germană cu „grupul Cerna” și este urmărit, aruncat în închisoarea din Seghedin și Caransebeș, fiind acuzat pentru trădare. Transfigurat și cu acte false tăgăduiește că ar fi lt.col. I.Curița. Românii îl scot din închisoarea din Caransebeș în cursul lunii noiembrie 1918. Este încredințat cu organizarea regimentului român din Orșova (11 martie 1930 la Orșova).

La Gârbovăți se naște din o veche familie preotească, învățătorul Emilian Novacovici, înv. în Răcășdia. Publicist de folklor popular. A făcut donațiuni bisericești și școlare. Din 1916-18 a fost integrat în lagărul din Șopron, ca un element periculos al statului maghiar.

La 6 noiembrie în Borlovenii-vechi, se naște protopopul militar Pavel Boldea, fost șeful elementului militar ortodox din monarhia Austro-Ungară. Mare român și înflăcărat sprijinitor al operelor naționale, sprijinind ridicarea familiei sale; pe frații săi: colonelul Grigore Boldea, înv. Remus Boldea, sora sa Maria căsătorită cu protopopul militar colonel Iosif Serafim, sora sa Catalina Buracu din Prigor, prin ținerea la școală a fiului ei: preot maior r. Iconom Stavrofor Coriolan Buracu. Este tatăl l.col.Romulus Boldea, fost prefect de Severin în 2 rânduri și președinte al Comunității de Avere din Caransebeș. Unchi al lt.col. Zaharia Babeu din Borlovenii-Vechi, unul dintre primii voluntari în legiunea din Italia, condamnat la moarte de austrieci. Este decorat cu ordinul „Ferdinand I”. Protopopul Boldea a adus servicii prețioase neamului și bisericii pe durata războiului mondial 1914-18, ca șef al cercului militar ortodox de la grupul de armată „Boroevici”, care opera în războiul cu Italia (1 decembrie 1920, la Borlovenii-Vechi).

La Prigor se naște în 1854 pr. Teodor Câmpianu, fiul preotului Iosif Câmpianu, care a dus o viață foarte zbuciumată. A întemeiat prima întreprindere de comercializarea prunilor în Almăj. Este silit să părăsească Ungaria. Intră ca voluntar în legiunea generalului Riciotto Garibaldi, care luptă în Grecia, susținând revoluția grecilor din Creta și în războiul greco-turc. Corespondentul mai multor ziare din țară sub pseudonimul „Mircea de la Mare”, autor de studii etnografice și istorice; corespondent al multor ziare străine (martie 1931 în Prigor).

-1865, aug. 20, grănicerii almăjeni, asistă la primirea triumfală a primului episcop român, al episcopiei restaurate a Caransebeșului, pe episcopul Ioan Popasu și dau onorurile în ziua instalării, la 12 nov.

Se modifică serviciul de cordon -cel mai greu serviciu militar- fixându-se posturi fixe principale și intermediare, de-a lungul Dunării și Carpaților. La posturile principale era permanent un ofițer sau plutonier, iar cele intermediare câte un subofițer sau fruntaș. Patrularea se făcea de 2-4 soldați. Din contrabanda confiscată primeau 1/3 parte. Aprovizionarea și hainele îi priveau pe ostași.

La 19 februarie se naște în Rudăria, din o veche familie preotească, venită de la Vânju Mehedinți, istoricul dr. Ioan Sârbu, autorul lucrărilor „*Matei Vodă Băsărabă*”; auswartige Beziehungen, 1632 – 1645, tipărită la Lipsa. „*Istoria lui Mihai Vodă Viteazul, Domnul Țării Românești*”, tipărită la București, 2 volume, a fost premiată de Academia Română în 1904 cu marele premiu „Năsturel”, lei 12000. Fost preot în Rudăria și adm. protopopes al Mehădiei, deputat al congresului și sinodului bisericesc, deputat al Almăjului și delegat la conferința de pace din Paris (15 mai 1922 în Rudăria).

La 13 mai, în Prilipeți, se naște preotul Izidor Zaberca, fost preot în Jugoslavia, internat de guvernul maghiar, de la 1916-1918 la Șopron. Casa părintească din Prilipeți a reconstruit-o cu etaj și dăruind-o satului pentru un Cămin Cultural (aprilie 1919 în Panciova).

-1866, izbucnind războiul între Austria și Prusia, grănicerii iau parte atât în luptele din Bohemia, la Sadova, Lipe și Koniggratz, cât și în Italia, la Custozzo și Monte Belvedere.

Prin pacea încheiată, Austria pierde și ultima provincie italiană: Veneția, unde, atâția dintre grănicerii noștri și-au făcut serviciul militar. Se mai păstrează, prin casele grănicerilor, tablouri cu vederi din Veneția și alte regiuni italienești.

-1867 septembrie 27, se serbează la toate unitățile grănicerești aniversarea unui secol de la înființarea batalionului românesc din Jupalnic, regimentului grăniceresc.

În luna decembrie 23, se naște la Caransebeș, generalul Traian Băcilă, fratele colonelului Iosif Băcilă, cumnatul generalului N.Cena din Mehădia - originar din Dalboșeți. Alături de generalul Gh. Domășneanu, originar din Petnic, erau singurii generali activi, în fosta armată austro-ungară, care au luat parte în războiul mondial.

-1868, almăjenii fac demersuri pentru înființarea unei școli secundare „reale” la Bozovici – dar fără rezultat.

Februarie 16, apar legile noi cu privire la graniță, cu lărgirea drepturilor publice și private. Măsură nouă este cea privitoare la (cei) care își pot agonisi avere imobilă și pe teritoriul graniței, drept interzis până la apariția acestei legi.

La 8 oct. se naște în Bozovici profesorul de sculptură și directorul școlii de arte din Câmpulung-Bucovina, Ioan Pășlea, fiul țăranului Petru Pășlea, care a luat parte în delegația cu „Memorandul Românilor din Transilvania”, la Viena în anul 1892. Artist de seamă, distins cu medalii și diplome la diferite expoziții, a fost bursier al generalului Tr. Doda la Viena. Dus în Bucovina de către Mitropolitul dr. Silvestru Morariu, fu încredințat cu lucrări de sculptură, la mai multe biserici.

Din statistica știutorilor de carte, publicată de regimul grăniceresc, situația în granița era următoarea: numărul total al populației grănicerești este 98652; citesc și scriu 19921 bărbați și 10535 femei; total 33456; citesc 8358 bărbați și 5147 femei, total 13505. Nu sunt cunoscători de carte: 21640 bărbați și 33049 femei, total 54689 (Gr.Popiți).

-1870 aprilie 19, are loc alegerea primilor deputați eparhiali din Almăj pentru sinodul Episcopiei Caransebeșului, fiind aleși: preotul Ilie Câmpeanu din Prigor, mireni Petru Săbăilă căpitan pens. Din Caransebeș și Păun Iovescu sergent de administrație din Bozovici. La congresul național bisericesc din Sibiu, a fost ales preotul Nicolae Brânzei din Bozovici (originar din Cornereva).

Sinodul s-a ținut la 1 Mai, în Duminica Tomii, la Caransebeș; primul sinod al restauratei episcopii.

Introducerea prevederilor statutului șagunian, în graniță, au întâmpinat multe dificultăți, din cauza legiurilor militare. S-a putut asigura caracterul de școală confesională ort. română numai la Orșova și Caransebeș.

-1871 iunie 8, apare legea de provincializare a regiunii grănicerești, adică desființarea organizației grănicerești.

Situația populației pe naționalități, în regimentul grăniceresc, este următoarea: total 97970, dintre care, români 87986, sârbi 128, germani 7369, croați și sloveni 11, cehi 1537, maghiari 83, slovaci 117, italieni 1, țigani 738 (Gr.Popiți).

-1872 iunie 9, apare „*Manifestul*” împăratului, datat din Viena, în care se aduce la cunoștința grănicerilor din regimentele grănicerești Nr. 12 (german), 13 (Caransebeș) și 14 (sârbesc) și din batalionul din Titel, că în urma reformelor referitoare la provincializarea teritoriilor grănicerești, prevăzute prin patenta din 8 iunie 1871, fiind îndeplinite, cu data de 1 noiembrie „să scote din putere regulamentul pentru confinul militariu împă. și reg.” și intră în vigoare, în ceea ce privește serviciul militar, prevederile legii din 1868 (maghiar).

În baza acestui manifest, se desființează toate legile și regulamentele grănicerești, iar regiunea care a stat în legătură directă cu Viena, prin aplicarea legilor austriece, trece sub puterea administrativă a statului maghiar.

Justiția grănicerească, de care grănicerii au fost mândri, pomenind multă vreme de ordinea ce a existat timp de 107 ani, încetează iar grănicerii încep să cunoască regimul maghiar.

În locul autorităților administrative militare, iau ființă comisiunile speciale, încredințate cu lucrările pregătitoare de predare și luare în primire a tuturor bunurilor grănicerești.

Cerculile administrative devin preturi, creindu-se la Bozovici pretura Almăjului cu judecătorie de ocol, etc. Iau ființă notariatele din Prigor și Dalboșeți, ca foste sedii de companii.

Se recunoaște deplină proprietate a grănicerilor, pământul lucrat de ei. Pentru aranjarea averilor comunioanelor se dă un răgaz de 3 ani. Comunioanele se pot desființa.

La 31 oct. se desființează regimentul grăniceresc, luând ființă pe ziua de 1 noiembrie¹⁹ Regimentul 43 de Infanterie cu garnizoana în Caransebeș. Ofițerii sunt repartizați la diferite regimente.

-1873, terminându-se lucrările de provincializare, în baza legii XXVII din 1873, ia ființă județul Severin, fiind primul prefect al acestui județ Bogdan Iacob, cu sediul la Caransebeș, cu iaraș, 4 preturi și 106 comune.

Prefectul vizitează Almăjul, fiind întâmpinat cu multă neîncredere din partea populației.

La Bozovici predarea administrației s-a făcut la 4 noiembrie.

La 8 decembrie, se ține la Caransebeș o mare adunare populară, pentru fixarea candidaturii primului deputat ce urma să fie ales în parlamentul din Budapesta. Candidat este aclamat de către delegații tuturor satelor grănicerești, generalul Traian Doda, care devine idolul grănicerilor.

-1874 ian. 10, are loc alegerea de deputat, fiind proclamat ales generalul Tr. Doda, ca singurul candidat.

La Mehadia, se ține adunarea reprezentanților fostului regiment grăniceresc, care a ales o delegație de 4 membri, numită „Comisiunea de segregare”, comisiune ce dimpreună cu autoritățile militare, au împărțit pădurile de pe acest teritoriu, revenind pentru grăniceri 223.376,96 jughere, evaluate la 16233106 florinți.

-1875 iulie 8, are loc a doua alegere de deputat, fiind ales cu mare majoritate de voturi generalul Traian Doda, față de procurorul maghiar Herlotz Anton.

-1878, are loc o nouă alegere de deputat în județul Severin, - care alege un singur deputat – fiind ales, pentru a III-a oară, tot generalul Tr.Doda.

În Borlovenii Noi se construiește biserica.

În cursul lunii februarie, la Dalboșeți poporul are atitudine ostilă față de autoritățile administrative maghiare.

La 19 decembrie are loc prima adunare generală de constituire a Comunității de avere din Caransebeș, fiind ales președinte generalul Traian Doda.

-1881, se desființează județul Severin, regiunea încorporându-se la județul Caraș, sub denumirea nouă de județul Caraș-Severin, cu capitala în Lugoj. Intervențiile generalului Doda pentru înființarea unui Gimnaziu (liceu) românesc, a unei școli de meserii la Caransebeș și a unui gimnaziu inferior la Bozovici, rămâne fără rezultat. Maghiarii și-au arătat ostilitatea față de cel mai curat județ din Ungaria.

-1881, generalul Tr.Doda este ales deputat al grănicerilor pentru a patra oară.

-1884, generalul Doda este ales deputat pentru a 5-a oară.

O societate australiană, prin un inginer englez, a deschis la Bozovici un birou de studii a bogățiilor din subsolul almăjan, cu preferință a aurului, ce se exploata în această regiune și de români.

În Borlovenii Vechi, se naște loc.colonel Romulus Boldea, fiul protopopului militar Pavel Boldea. A fost unul dintre elevii distinși ai liceelor și academiei militare din Viena. S-a distins în timpul războiului mondial și în campania de la Tisa. Fost prefect al jud. Severin, în 2 rânduri și președinte al Comunității de Avere din Caransebeș.

-1886, în comuna Prilipeți se fac săpături, pe locul numit „Comoara”, găsindu-se pietre cioplite, cărămizi, etc. Arheologii din Budapesta, care au venit la fața locului, au declarat că aici ar fi fost castrul roman „Ad Panonios”. S-au făcut săpături în diferite rânduri, iar obiectele găsite sunt depozitate în muzeele din Viena, Budapesta, Timișoara, Vârșeț și Lugoj, iar câteva blocuri de piatră de sarcofage romane, sunt așezate în parcul din Bozovici.

¹⁹ La 2 iunie 1933, a hotărât reînființarea batalioanelor grănicerești, Decretul Regal apare la 8 iunie, iar cu data de 1 noiembrie 1933 ia ființă la Caransebeș, Batalionul 2 Grăniceresc, proprietar și comandant fiind M.S. Regele.

-1887 iunie 21, are loc a 6-a alegere de deputat, fiind ales cu vechea însuflețire și devotament, generalul Traian Doda, reușind să fie ales singur deputat român cu programul Partidului Național Român.

-La 1 decembrie convoacă la Caransebeș o adunare populară, la care ia parte un număr de câteva mii de grăniceri. Arată motivul pentru gestul făcut, fiind aprobat de popor. Parlamentul îi anulează mandatul, ordonând o nouă alegere, iar Doda este dat în judecată pentru agitație în contra siguranței statului. Tribunalul din Arad, la 17 sept. 1888 îl condamnă pe Doda la 2 ani închisoare și 1000 florini dar împăratul îl grațiază.

-nov. 25, se sfințește biserica din Bănia.

-1888 febr. 8, are loc a 7-a alegere de deputat la Caransebeș, fiind ales protopopul Orșovei Mihai Popovici, care anunță, ca și Doda, că nu-și va exercita mandatul, în semn de protest față de teroarea exercitată contra românilor.

-1891 mai 21, se sfințește biserica reparată din Prigor, prin episcopul Nicolae Popea, protosinghel Filaret Musta, diacon Traian Badescu și Aleca Frațeș, etc.

-1892 iunie 1, printre delegații care au prezentat la Viena Memorandumul Românilor din Transilvania, dintre almăjeni, a luat parte dr. Ioan Sârbu și Petru Pășlea din Bozovici.

La Bozovici se naște maiorul Grigore Mihăiuiț, singurul bănățean decorat cu ordinul Mihai Viteazul pentru vitejia dovedită în anul 1919, la trecerea Tisei, unde a fost și grav rănit.

În Putna se construiește biserică.

-1898, se înființează la Bozovici prima bancă românească din Almăj: „Nera” și ia ființă și corul bisericesc ort.

-1900, vine în Almăj profesorul Wilhelm Venatos din Magdeburg, cercetând timp de 2 luni valea Nerei, constatând că atât stratul aluvial, cât și diluvial este foarte bogat în aur.

-Sept.26, la Prilipeți ia ființă corul bisericesc.

-1901, se formează la Hamburg o societate pentru exploatarea aurului din râul Nera, comisiunea englezului Arges, instalând la Dalboșeți, un bagher pentru a spăla aurul. Instalațiunea s-a distrus de inundații la catastrofele din 1910.

-Martie 26 moare la Caransebeș, căpitanul Gheorghe Băcilă, născut la 1848 în Dalboșeți. A colaborat cu Patriciu Drăgălina, la publicarea „Istoriei banatului Severin” partea privitoare la istoria Cetății Caransebeșului. A colaborat la reviste străine și a scris studii asupra luptelor de la Plevna, Grivița și Vidin din anii 1877/78.

-Noiembrie 14, are loc sfințirea bisericii renovate din Bozovici.

-1902 oct. 14, se ține la Bozovici o conferință în prezența tuturor autorităților bisericești, școlare și administrative din cele 18 comune ale plasei Bozovici, convocată de Ioan Groșorean²⁰ spre a discuta necesitatea înființării unei școli medii la Bozovici. Adunarea a fost prezidată de preotul Dimitrie Bogoevici din Bănia. Se alege un comitet pentru a face toate demersurile necesare. Autoritățile maghiare nu au aprobat revendicările culturale ale Almăjenilor.

Moare la Craiova, Vucol Străin, născut la Gârboți la 1832. A luat parte în războiul din 1859. La 1861 trece în România. Fiul său colonelul Traian Străinescu, născut la 1865 a luat parte în campania din 1913 din Bulgaria, fost comandant al Regimentului 1 Roșiori din T. Severin; iar în războiul întregirii din 1916-18, este Comandantul brigăzii 3 Roșiori.

-1905, la Gârbovăți, încetează în floarea vieții, luptătorul naționalist Gheorghe Novacovici, fiul pr. Nic. Novacovici, născ. la 1879. Pentru articole publicate în ziarul „Tribuna” din Sibiu și pentru cuvântarea ținută la mormântul lui Avram Iancu din Țebea, a fost condamnat la 3 luni închisoare de stat și exmatriculat din universitățile ungurești.

-1906 aprilie 30, are loc alegerea de deputat al circumscripției Caransebeș, fiind candidat al Part. Național Român, dr. Ion Sârbu, laureatul rarului premiu „Năsturel”, acordat de Academia Română pentru lucrarea istorică „Mihai Vodă Viteazul, Domnul Țării Românești”.

Față de teroarea și corupția dezlănțuită, cade cu un număr de 235 voturi, față de Constantin Burdea, președ. Comun. de avere, candidatul guvernului.

-1906. La expoziția națională din București, iau parte din Almăj corul bisericesc din Bozovici, condus de Ilie Ruva (și) din Dalboșeți condus de preot Ilie Imbrescu, însoțiți de un număr însemnat de intelectuali și țărani frunțași. Ambele coruri și diriginții au primit diploma de onoare și medalii, decorațiuni.

Surorile prof. Sârbu din Rudăria au primit premii pentru costumele almăjene expuse la expoziție.

Participanții s-au reîntors cu idea unității naționale, vie în inimile lor.

-1907 sept. 12. se sfințește biserica reparată din Dalboșeți.

În luna mai s-a sfințit cu un fast deosebit steagul corului din Bozovici, în prezența numeroaselor delegațiuni venite din Banat, corul „Carmen” din București, și „Doina” din T. Severin.

-21 iulie, elevii români almăjeni ai școlilor secundare, organizează la Pătaș, prima serbare culturală, cu concursul pr. Vasile Popovici, corului din Bozovici, dr. Samuil Vladone și dr. Ilie Groșșianu.

Elevii organizatori sunt: C.Buracu, cl.VII, I. Conciatu II com., I.Ciosa, cl.VII, S. Disela, VII cl., și M. Miloi²¹, I. Brânzei, d-șoarele Aurora Radivoevici și Aurelia Zmeu. Din venitul curat s-a organizat o bibliotecă publică românească.

-1907 iulie, artiștii Teatrului Național din București Zaharia Bârsan și soția sa Olimpia, ajutați de elevul C.Buracu, dau un spectacol teatral la Bozovici.

-1903, la Bozovici, se construiește pe terenul bisericii, de lângă biserică „Casa Națională”, cu concursul intelectualilor, țăranilor și corului bisericesc.

Se înființează fanfara țărănească din Bozovici și Prilipeți, organizată și condusă de inv. Ioan Bojincă.²²

-aprilie, o deputație numeroasă din Almăj se prezintă la Budapesta ministrului de comerț rugându-l a lua măsuri, pentru construirea unei linii ferate de la Mehadia-Bozovici, de-a lungul râului Nera, la Biserica Albă. Ministerul a trimis ingineri la fața locului, pentru a întocmi planurile.

-1909 ian. 23, la Bozovici se constituie o filială a societății pentru crearea unui fond de teatru român, sub prezidiul lui Aurel P.Bănuțiu, artist dramatic.

²⁰ Tata directorului nostru

²¹ mort în războiul mondial 1914-18

²² septembrie 1936 în Prilipeți

La Bozovici se fac sondaje după cărbuni.

La 26 iulie moare episcopul Nicolae Popea al Caransebeșului și la 21 sept. 1908, se ține la Caransebeș alegerea de episcop, fiind ales arhimandritul Filaret Musta. Guvernul n-a aprobat alegerea, ordonându-se alegere nouă. Astfel la 29 iunie 1909 a fost ales episcop al Caransebeșului dr. Iosif Traian Badescu. Guvernul n-a aprobat nici această alegere.

La 21 nov. același an se alege episcop dr. Miron Elie Cristea, aprobat de guvernul din Budapesta.

-1910, se face recensământul populației.

-1910 mai 18, a avut loc turneul de propagandă electorală al lui dr. Aurel Vlad, candidat de deputat al cercului Caransebeș, fiind însoțit de protopop Andrei Ghidiu din Caransebeș, pr. Gh. Tătucu²³ din Iablanița, dr. S. Vladone avocat²⁴ în Bozovici. Adunările populare din Borlovenii-Noi, Prigor și Borlovenii Vechi au fost interzise.

La Prigor întrunire măreață: în zilele următoare adunării la Rudăria, Bănia, Gârboți, Dalboșeți și Mocerîș. La Bozovici a fost întrunire măreață. Poporul cântă cu însuflețire „Hora lui Vlad”. La alegere reușește C.Burdea, candidatul guvernului.

-iunie 13 spre 14, se dezlănțuie o furtună cu ploii torențiale, care fac stricăciuni neobișnuit de mari, inundând întreaga Vale și toate rețelele. Au fost distruse multe clădiri luate de puhoaietele apelor, oameni și vite înecate au fost duse de apele furioase ale râului Nera până în Dunăre.

Șopotul-Nou suferă mai mult, satul din vale fiind inundat și distrus complet, înecându-se preteasa și peste 60 de persoane. Pierderi mari au înregistrat și comunele Prigor, Bozovici, Dalboșeți, Mocerîș, Borlovenii-Noi și Vechi, Pătaș, etc.

Șopotul Nou a fost mutat pe o vatră nouă, construindu-se clădiri pentru notariat, școală și jandarmerie și împărțindu-se loturi de casă. O mare parte din sinistrații s-a mutat pe dealul Stăncilova.

-1911 mai 28, s-au distribuit mai multe ajutoare pentru sinistrații din Almăj. Sumele distribuite în bani și în natură, în bună parte, au provenit de la Banca Națională a României, din inițiativa guvernatorului I. G. Bibescu.

-1911 iunie 29, la Bozovici are loc o mare adunare populară la care a luat parte dr. A. Vlad, dr. Bontescu de la Hațeg, avocații Labonțiu și Morariu din Caransebeș și dr. S. Vladone din Bozovici. Primirea la Prigor a fost organizată de studentul teolog C.Buracu.

-iulie 20, la Pătaș se sfințește biserica renovată, prin episcopul dr. Miron E. Cristea, cu această ocazie s-a sfințit preotul C. Buracu pentru Mehadia.

-1912 iulie 1, la inaugurarea cursurilor prof. N. Iorga la Vălenii de Munte, ce a avut loc în prezența A. S. R. Principelui Carol și Principesa Elisabeta a României, din partea Almăjului, a luat parte C. Buracu din Prigor, luând cuvântul în numele Banatului.

-1913. Se maghiarizează numirile satelor din Almăj. Astfel: Prigorul – Nerahalmos; Pătaș-Nera-Pataș; Prilipeți – Perebo; Rudăria – O.Gerlisty; Bănia – Banja; Dalboșeți – Dalbosfalva; Mocerîș – Mocsaros; Lăpușnic – Nagylaposnok; Șopotul Vechi și Nou – O și Uj Sopot; Borlovenii Vechi și Noi - O și Uj Borloveny; Gârbovăți – Garbota.

-1913 sept. 8, învățătorul N. Bârsan din Bănia a dat foc în piața publică, la toate manualele școlare românești.

-1914 iulie 26, se declară război Serbiei de către Austria, decretându-se mobilizarea generală. Populația a răspuns cu multă demnitate. Scene sfârșietoare între părinți, copii, soții și rude apropiate. În dimineața acestei zile, a fost luat de la altarul bisericii, pr. Coriolan Buracu, fiind primul deținut politic român din Ardeal și Banat de la începutul războiului.

-1915 se rechiziționează câte un clopot de la biserici. Almăjul este decretat teritoriu intern de război.²⁵

-1916 febr. sunt mobilizați bărbații de la 43-50 ani. Se rechiziționează vasele de aramă și cazane.

Martie se recrutează tinerii de 18 ani.

-aprilie, se sechestrează întreaga recoltă. Se interzice vopsirea ouălor de Sf. Paști. Populația vede în această măsură un semn rău.

În august se introduc bani de fier de 10 fileri.

-august 15. România declară război puterilor centrale, pentru eliberarea fraților subjugăți. Populația din plasa Orșova se evacuează din nou în Almăj. Poporul românesc privește cu încredere spre răsăritul mântuirii.

La intrarea României în război, dintre almăjeni au fost următorii deținuți și internați în lagărele din Șopron: preot Nicolae Novacovici din Gârboți; teologul Emilian Novacovici, nepotul preotului; înv. Emilian Novacovici din Răcăjdia, fratele preotului; înv. Nicolae Mergea din Mehadia, originar din Pătaș, pantofarul Mihail Andrei din Bozovici; preotul Izidor Zaberca din Deliblata, originar din Prilipeți; țaranul David Șuța din Rudăria, Eftimie Gherman din Lăpușnic era deținut și închis în cazemate, fiind condamnat la moarte. Pr. C.Buracu se găsea mobilizat pe front din 27 aug. 1914.

-iunie, rachiul se fabrică numai de către centrale autorizate în mod special. În Almăj, autorizația o are Constantin Burdea, deputat ales de guvern și președinte la Comunitatea de Avere, impus de oficialitate. Zidește cisterne speciale de beton la Pătaș, Bozovici și Dalboșeți. Poporul lovit în venitul său, recurge la fabricarea clandestină a rachiului, la sălașe, cu călduri. Prunele trebuiesc predate, pe lângă prețul fixat de concesionar, ceea ce produce mari nemulțumiri.

Printre voluntarii români, formați în Rusia, se înscriu și almăjeni, dintre care amintim pe: Petru Corneanu, plutonier din Prigor și Gh. Imbrescu din Rudăria, care a activat alături de Vasile Chiroiu, dr. Voicu Nițescu, P. Nemoianu și alți 48 de almăjeni, care au sosit la Iași la 6 iunie 1917 cu corpul voluntarilor, prezentându-se în fața Regelui Ferdinand I, a membrilor familiei regale, guvernului, corpului diplomatic și atașajilor militari și uniunilor militare anglo-franceze. La 7 iunie au depus jurământul de credință.

Pentru cauza Banatului a activat și Iancu Conciatu din Bozovici, ca înrolat în armata română de la începutul războiului 1916-18.

Se adună rufăria pentru ostași.

²³ Mare luptător naționalist. Pe durata războiului mondial a fost plecat în România, iar cumnatul său Bălaci și două surori au fost internate 1916-18 în jud. Șopron. A fost în 2 rânduri senator și decorat cu ordinul „Ferdinand I”.

²⁴ Mort în războiul mondial.

²⁵ Încetează din viață pr. Dimitrie Bogoevici din Bănia, fruntaș și bun român, fost profesor în România. „Popa Mita” a fost una dintre chipurile cele mai iubite din Almăj.

Toate cumpărăriile de pământ devin definitive numai pe lângă aprobarea expoziției speciale din Cluj a Ministerului Agriculturii. Măsură luată în contra românilor.

-1918 nov. 1, se prăbușește frontul austro-german. Soldații se reîntorc la vetrele lor, devastând centrele de fabricație de rachiu din toate satele. Se devastează notariatele și primăriile, distrugându-se o bună parte din registre. Notarii, pentru ilegalitățile comise pe durata războiului cu rechizițiile, aprovizionarea și ajutorarea celor concentrați, sunt căutați de cei înfuriați pentru a fi uciși. Notarul din Prilipeți, găsit de popor, este ucis. Mulți funcționari scapă fugind și ascunzându-se pe la săteni și beciuri neștiute.

În toate comunele se constituie consilii și gărzi naționale din cei reîntorși de pe front, sub conducerea ofițerilor activi și de rezervă din Almăj.

Poporul dă dovadă de disciplină și ordine. Însuflețirea este de nedescris, pentru că au scăpat de sub jug și se nădăjduiește într-o viață de stat pur românească, dreaptă și egală pentru toți.

Satele își primesc numirea veche. Administrația se românizează prin funcționari români, de toate categoriile. Învățământul primar este numai românesc.

-noiembrie 18, este împușcat de bulgari, Ivan Stroeie din comuna Armutlu²⁶ (Dobrogea), originar din Rudăria. S-a stabilit în Dobrogea încă din anul 1881. A întemeiat prima școală românească în Dobrogea. În războiul de întregire, îi cad doi feciori, iar al treilea este colonelul Dimitrie Craiu, fost profesor la școli militare, comandant de unități la Vânători de Munte, comandant de regiment, etc. El a venit în câteva rânduri la Rudăria, pentru a lua legătura cu rudele sale de aici.²⁷

La finele lunii noiembrie sosesc în Almăj soldații sârbi, ca trupă de ocupație.

Pentru adunarea națională de la Alba Iulia, ca reprezentant oficial al Almăjului este delegat dr. Ioan Sârbu, luând parte activă în comitetul de pregătire a adunării și a rezoluțiilor ce urmau și se iau cu asentimentul națiunii dezrobite. Este ales în „Marele Sfat al Consiliului Dirigent, Guvernul provizoriu al Transilvaniei, de sub conducerea lui Iuliu Maniu. Susține cu multă temeinicie și îndârjire cauza Banatului, ce trebuia încorporat în întregime, în noul Stat român: România Mare.

Ofițerii activi, cu toții, pleacă la Sibiu spre a fi încadrați în armata română.²⁸

-1919. În primul parlament al României întregite este ales deputat al Almăjului, preot dr. Ion Sârbu, administrator protopresbiteral al Mehădiei, ca membru al Partidului Național Român. În cursul lunii mai, sosesc primii jandarmi români, primiți cu deosebită însuflețire. În luna martie se reîntorc din Italia legionarii regimentului „Horia”, în frunte cu căpitanul Horia Babeu din Borlovenii-Vechi, printre primii care au trecut în Italia, organizând corpul voluntarilor și luptând în armata italiană pe frontul de la Isonzo. Austriecii l-au condamnat la moarte. (Și) sublocot. Melchior Ștolți din Prigor, cu 152 de legionari almăjeni.

Toți legionarii și voluntarii almăjeni au fost decorați cu medalia „Ferdinand I” cu spade, iar următorii au fost decorați cu ordinul „Ferdinand I”, în gradul de ofițer: lt.col. Zaharia Babeu din Borlovenii Vechi, preot Coriolan Buracu din Prigor și în gradul de cavaler protoereu colonel Iosif Serafin din Pătaș, pentru jertfa adusă cauzei unității naționale.

În luptele de la Tisa se disting ofițerii almăjeni: lt.colonelul Grigore Boldea, maiorul de artilerie Romulus Boldea, ambii din Borlovenii Vechi, lt. Grigore Mihăiuți din Bozovici care pentru eroismul dovedit în luptele de la Tisa, unde a fost și grav rănit este decorat cu ordinul „Mihai Viteazul”, fiind unicul bănățean și singurul almăjan decorat cu această înaltă distincție militară română. Pt. C. Buracu, care a fost mobilizat pe întreaga durată a războiului mondial, 1914-18²⁹ se înrolează în armata română și ia parte în lupta de la Szentes.

-iunie 10, la Lugoj se ține o mare adunare populară, pe câmpia libertății din Lugoj – unde își ținușe și almăjanul Eftimie Murgu la 1848 adunarea națională a bănățenilor – pentru a protesta în contra ciuntirii Banatului. La această adunare ia parte și o delegație numeroasă de almăjeni în frunte cu dr. I. Sârbu, care vorbește – ca unul dintre cei mai chemați a vorbi despre istoria Banatului, și citește soluțiunea primită cu reclamațiunea de la cei peste 70.000 de români, veniți din toate colțurile pământului bănățean.

-iulie, trece armata română, venind de la Mehădia spre Oravița. Se instalează administrația română în frunte cu prim-pretorul Ioan Groșorean la Bozovici.

Delegația bănățeană este primită la Palatul Regal de primul Rege întregitor de neam și țară Ferdinand I, prezentând motiunea votată la Lugoj.

Din această delegație face parte și dr. I. Sârbu, care este delegat oficial al guvernului român la conferința de pace din Paris ca expert în problema Banatului.

La 8/21 martie, este ales – pentru a doua oră – episcop al Caransebeșului, dr. Iosif Traian Bădescu³⁰, almăjan, fiind investit de primul Rege al României întregite, și instalat cu mare solemnitate la 27 sept. același an.

-1920, are loc a doua alegere de deputat al Almăjului, fiind ales dr. I. Sârbu, ca membru al Partidului Național Român.

²⁶ azi Turda

²⁷ a fost prefect al județului Botoșani

²⁸ lt.colonel Grigore Boldea, maiorii Romulus Boldea, Mihail Popiștiu, N.Licăreți, T.Marconescu (Prigor), protopop maior Iosif Serafin, sublocot. G.Ruja, lt.colonel Traian și Valeriu Zmeu (Bozovici), căpitanii Mihăiuți, J.Babeu, M.Ștolți, I.Jamela, I.Cojocariu, sublocot..I. Novacovici, av. Terianu, Roșculescu; I.Popiși, etc. fiind repartizați la diferite unități.

²⁹ ales președinte al Consiliului Național Român al districtului Mehădia, de către delegații a 34 comune din plasa Orșova

³⁰ la 11 iulie 1934, fiind înmormântat la Eșelnița.